

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет менеджменту і маркетингу
Кафедра менеджменту, публічного управління та адміністрування

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:
Завідувачка кафедри,
д. держ. упр., проф.
_____ Наталія БОНДАРЧУК
« ____ » _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: РОЗВИТОК ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ
ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ
НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Ступінь вищої освіти: магістр

Здобувач

Тимофій КОНІВЕЦЬ

Науковий керівник,
д. держ. упр., професор

Таїсія КРУШЕЛЬНИЦЬКА

Дніпро – 2025

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Менеджменту і маркетингу

Кафедра: Менеджменту, публічного управління та адміністрування

Освітньо-професійна програма: «Публічне управління та адміністрування»

Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування»

Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____

«_____» _____ 2024р.

ЗАВДАННЯ

на підготовку кваліфікаційної роботи

КОНІВЦЮ ТИМОФІЮ ЄВГЕНОВИЧУ

1. Тема роботи: Розвиток публічного управління охороною природного середовища в Україні на регіональному рівні

Науковий керівник: Крушельницька Таїсія Анатоліївна, д.держ.упр., проф.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «_____» _____ 2025 року № _____

2. Термін подання здобувачем роботи: _____

3. Вихідні дані до роботи: вихідними даними роботи є нормативно-правові акти України, регіональні програми та офіційні статистичні дані (2021–2024 рр.), звіти Підгородненської громади, матеріали міжнародних організацій (ЕЕА, OECD, UNECE), а також наукові джерела з питань природоохоронного управління.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) розділ 1. Теоретичні засади публічного управління охороною природного середовища. Розділ 2. Стан та проблеми охорони навколишнього природного середовища на регіональному рівні. Розділ 3. Напрями вдосконалення навколишнього природного середовища на рівні регіонів.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Показники якості води у країнах ЄС на основі даних «ЕЕА», Регіони ЄС, уражені водною нестачею за даними «ЕЕА», Таблиця. Програма навколишнього природного середовища Підгородне, тис.грн, Таблиця. SWOT-аналіз природоохоронної діяльності Підгородненської міської громади. Таблиця. PEST-матриця регіонального управління природоохоронною діяльністю (Дніпропетровська обл.), Таблиця. Модель удосконалення системи управління природоохоронною діяльністю у місті Підгородне.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____ 2024 _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА	25.03.2025	Виконано
2	СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	10.07.2025	Виконано
3	НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА НА РІВНІ ПІДГОРОДНЕНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ	19.11.2025	Виконано
4.	Оформлення роботи	1.12.2025	виконано

Здобувач _____
(підпис)Тимофій КОНІВЕЦЬ _____
(прізвище та ініціали)Науковий керівник _____
(підпис)Таїсія КРУШЕЛЬНИЦЬКА _____
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Тема: «Розвиток публічного управління охороною природного середовища в Україні на регіональному рівні»

Дипломна робота: 60 сторінок, 4 таблиці, 2 додатки, 47 наукових джерела.

Об'єкт дослідження - процеси формування, реалізації та удосконалення публічного управління охороною природного середовища.

Предмет дослідження - розвиток публічного управління охороною природного середовища в Україні на регіональному рівні.

Метою роботи - є теоретичне узагальнення змісту і формулювання практичних пропозицій щодо розвитку публічного управління охороною природного середовища в Україні на регіональному рівнію.

Методи дослідження - у процесі виконання даної роботи використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, кожен із яких застосовано для досягнення конкретних завдань та формування цілісного погляду.

У першому розділі розглянуто теоретичні засади публічного управління охороною природного середовища, досліджено сутність, мету та принципи екологічного управління, проаналізовано нормативно-правову базу України та вивчено зарубіжний досвід країн ЄС.

У другому розділі здійснено дослідно-аналітичну оцінку стану навколишнього природного середовища у Дніпропетровській області, проаналізовано основні екологічні проблеми, рівень ефективності регіональної політики у сфері охорони довкілля, а також діяльність Підгородненської міської ради у цьому напрямі.

У третьому розділі розроблено пропозиції та практичні рекомендації щодо вдосконалення механізмів публічного управління охороною природного середовища на регіональному рівні, зокрема в межах громади міста Підгородне.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ, ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА, ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА, СТАЛИЙ РОЗВИТОК, РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ, ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА, МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ, ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ.

KEYWORDS

PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION, ENVIRONMENTAL POLICY, ENVIRONMENTAL PROTECTION, SUSTAINABLE DEVELOPMENT, REGIONAL GOVERNANCE, ENVIRONMENTAL SECURITY, LOCAL SELF-GOVERNMENT, EFFICIENCY OF MANAGEMENT DECISIONS.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА	12
1.1. Сутність, мета та принципи публічного управління у сфері екології	12
1.2. Нормативно-правова база охорони навколишнього природного середовища в Україні	16
1.3. Зарубіжний досвід розвитку регіональної екологічної політики (на прикладі країн ЄС)	19
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2	
СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ	24
2.1 Екологічна ситуація у Дніпропетровській області	24
2.2. Аналіз діяльності Підгородненської міської ради у сфері охорони навколишнього природного середовища	27
2.3. Порівняння українського досвіду з міжнародними моделями багаторівневого екологічного врядування	31
Висновки до розділу 2	35
РОЗДІЛ 3	
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА НА РІВНІ РЕГІОНІВ	37
3.1 PEST-аналіз системи регіонального управління природоохоронною діяльністю у Дніпропетровській області	37
3.2. Запровадження інструментів електронного врядування та громадської участі у сфері екології	40
3.3. Пропозиції щодо удосконалення системи управління	

природоохоронною діяльністю	45
Висновки до розділу 3	49
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54
ДОДАТКИ	60

ВСТУП

Актуальність обраної теми. Сучасні екологічні виклики вимагають якісно нового підходу до організації публічного управління у сфері охорони природного середовища. Україна, як держава, що задекларувала курс на сталий розвиток та європейську інтеграцію, потребує ефективного механізму реалізації екологічної політики, особливо на регіональному рівні, де відбувається безпосереднє впровадження державних рішень і програм.

Погіршення стану навколишнього середовища, зростання антропогенного навантаження, зниження якості водних і земельних ресурсів, проблеми із поводженням відходів – це ключові загрози, що формують потребу у вдосконаленні управлінських процесів.

Регіональний рівень публічного управління є ключовою ланкою у реалізації державної екологічної політики, адже саме тут формується баланс між інтересами громади, економічними потребами та вимогами екологічної безпеки. Розвиток системи публічного управління охороною природного середовища на місцях дозволяє забезпечити ефективне використання природних ресурсів, залучення громадськості до прийняття рішень, а також впровадження міжнародних практик і стандартів сталого розвитку.

Важливість теми підтверджується положеннями Конституції України (ст. 16) [1] гарантується забезпечення екологічної безпеки та підтримання екологічної рівноваги на території держави, а також низкою стратегічних документів: «Стратегією державної екологічної політики України до 2030 року» [2]. Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища та Цілями сталого розвитку ООН (SDGs) [3] На місцевому рівні ці документи трансформуються у регіональні програми охорони довкілля, що потребують удосконалення механізмів управління, фінансування та контролю результативності.

Дослідження розвитку публічного управління в екологічній сфері також набуває особливого значення у контексті процесу децентралізації, який передав

громадам нові повноваження та відповідальність у сфері природокористування. Отже, тема кваліфікаційної роботи є своєчасною, актуальною та відповідає стратегічним пріоритетам державної політики України.

Проблематика публічного управління охороною довкілля на регіональному рівні розглядається у працях багатьох українських і зарубіжних дослідників. Зокрема, питання формування екологічної політики та державного управління розкрито у працях В. Андрейцева, В. Гончарук, Н. Реймерса, О. Руденко, І. Соколова, В. Парахненк., Д. Сопов, . Шостак, В. Юровчик та ін., які досліджували організаційно-правові механізми регулювання природокористування на рівні держави, регіонів і громад. Значний внесок у розвиток теорії публічного управління зробили В. Бакуменко, В. Князев, Н. Нижник, Т. Крушельницька та ін., котрі обґрунтували принципи взаємодії державних інституцій та органів місцевого самоврядування. У сфері екологічного врядування важливими є роботи О. Гончарук, І. Сахацького, О. Кравченко та ін., де проаналізовано функціонування системи державного екологічного контролю.

Серед зарубіжних джерел варто видокремити праці Hodge (2024), Yi (2019), Kastelein (2024) та ін., які досліджують концепцію багаторівневого екологічного управління (Multilevel Environmental Governance) у країнах Європейського Союзу та США. Ці моделі демонструють ефективну інтеграцію державної, регіональної та громадської взаємодії в екополітиці.

Попри наявність вагомої наукової бази, проблема розвитку механізмів публічного управління охороною природного середовища саме на регіональному рівні України залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, потребують уточнення питання координації між центральними, регіональними та місцевими органами влади з проблем реалізації природоохоронної політики, системи фінансування природоохоронних програм, а також залучення громадськості до управлінських процесів.

Об'єкт дослідження - процеси формування, реалізації та удосконалення публічного управління охороною природного середовища

Предмет дослідження - розвиток публічного управління охороною природного середовища в Україні на регіональному рівні.

Мета та завдання дослідження. Метою є теоретичне узагальнення змісту і формулювання практичних пропозицій щодо розвитку публічного управління охороною природного середовища в Україні на регіональному рівні.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких завдань:

- узагальнити теоретичні засади публічного управління у сфері охорони природного середовища;
- проаналізувати чинну нормативно-правову базу України та регіональні програми охорони довкілля;
- оцінити сучасний стан екологічного управління на прикладі окремих регіонів України;
- провести SWOT-аналіз системи регіонального управління природоохоронною діяльністю;
- порівняти український досвід з міжнародними моделями багаторівневого екологічного врядування;
- розробити рекомендації щодо підвищення ефективності регіонального публічного управління охороною природного середовища.

Методи дослідження У процесі виконання даної роботи використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, кожен із яких застосовано для досягнення конкретних завдань та формування цілісного погляду на стан публічного управління охороною природного середовища в Підгородненській міській раді.

Для системного вивчення проблеми було застосовано системний аналіз, який дозволив оцінити взаємозв'язки між органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями та населенням. Цей метод дав змогу виділити ключові елементи управлінської системи, їхні функції та взаємодію, що є необхідною передумовою для розробки практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управління.

Узагальнення та формування висновків здійснювалося за допомогою методів індукції та дедукції. Індуктивний підхід дозволив на основі аналізу конкретних прикладів екологічних проектів та регіональних програм зробити загальні висновки щодо ефективності існуючої системи управління. Дедукція, у свою чергу, надала змогу перевірити теоретичні положення та законодавчі вимоги на практичних даних Підгородненської міської ради, що сприяло обґрунтуванню практичних рекомендацій.

Для систематизації інформації, накопиченої під час аналізу нормативно-правових актів, статистичних даних та досвіду інших регіонів України й закордонних країн, використано метод узагальнення. Це дозволило створити цілісну картину сучасного стану публічного управління охороною довкілля на регіональному рівні та виділити проблемні зони, які потребують удосконалення.

З метою порівняння практик управління в Україні та за кордоном застосовано компаративний аналіз, що дав змогу виявити сильні та слабкі сторони локальних практик та визначити можливості адаптації міжнародного досвіду у Підгородненській міській раді. Цей підхід дозволив інтегрувати закордонні практики у контекст українського законодавства та локальних умов.

Для оцінки внутрішніх можливостей та загроз системи управління було використано SWOT-аналіз, а для вивчення впливу зовнішніх факторів - PEST-аналіз. Поєднання цих методів дало змогу комплексно оцінити як внутрішні, так і зовнішні чинники, що впливають на реалізацію екологічних програм у місті, а також обґрунтувати стратегічні рекомендації.

Статистичний метод застосовувався для обробки кількісних даних щодо стану довкілля, фінансування та ефективності реалізації регіональних програм. Це дозволило кількісно оцінити проблеми та тенденції, підтвердити висновки на підставі офіційної статистики та документів Підгородненської міської ради.

Метод кейс-стаді дозволив детально вивчити конкретні приклади реалізації екологічних проектів у місті. Завдяки цьому було можливо виділити

успішні практики та виявити проблеми, які виникають під час впровадження програм на локальному рівні.

Нарешті, структурно-функціональний підхід дав змогу дослідити організаційну структуру міської ради, її підрозділи та повноваження, що стосуються охорони довкілля. Цей метод забезпечив підстави для рекомендацій щодо оптимізації функцій та підвищення ефективності управління на регіональному рівні.

Таким чином, комплексне застосування зазначених методів дозволило всебічно дослідити стан публічного управління охороною природного середовища у Підгородненській міській раді, виявити проблеми та запропонувати науково обґрунтовані рекомендації щодо їх вирішення.

Інформаційну базу становлять законодавчі та нормативні акти України, дані Державної служби статистики України (Держстат України) регіональна програма охорони довкілля: European Environment Agency (EEA) - Європейське агентство з навколишнього середовища, United Nations Environment Programme (UNEP) Програма Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) - Організація економічного співробітництва та розвитку а також наукові праці українських і закордонних дослідників.

Наукова новизна: Наукова новизна роботи полягає у систематизації механізмів регіонального публічного управління охороною природного середовища та розробленні авторської моделі взаємодії органів влади у розділі 3 громадських організацій і місцевих громад для підвищення ефективності екополітики на рівні областей.

Практична значущість. Практичні результати дослідження можуть бути використані в діяльності органів місцевого самоврядування, регіональних підрозділів, міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, екологічних департаментів обласних адміністрацій для оптимізації управлінських процесів, моніторингу ефективності програм охорони довкілля та залучення громадськості до ухвалення управлінських рішень.

Апробація. Результати дослідження презентовані на двох закордонних конференціях: The 14th International scientific and practical conference «Modern technologies in education and learning problems» (December 02-05, 2025, Sofia, Bulgaria) і International Scientific and Practical Conference “Science, Education, Innovations, and Society: Strategic Priorities for Sustainable Development”: Conference Proceedings (November 29, 2025, Seattle, USA).

Структура роботи. Робота складається з вступу трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків, має 59 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

1.1. Сутність, мета та принципи публічного управління у сфері екології

Мета публічного управління у сфері екології полягає у забезпеченні сталого розвитку країни, що передбачає гармонійне поєднання економічного зростання, соціальної стабільності та збереження природного середовища для нинішнього і майбутніх поколінь. В Україні стратегічною основою реалізації цієї мети є Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року»[2], який визначає основні напрями державної екологічної політики, серед яких - інтеграція екологічної складової у всі сектори економіки, розвиток «зеленої» економіки, адаптація до зміни клімату та залучення громадськості до процесів прийняття екологічних рішень . Система публічного управління у сфері екології базується на принципах, що визначені законодавством та міжнародними документами. Зокрема, закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991 р.) закріплює такі принципи: пріоритетність охорони життя і здоров'я людей, науково обґрунтоване поєднання екологічних, економічних і соціальних інтересів, відповідальність за порушення екологічного законодавства, гласність і участь громадськості у прийнятті рішень.

Важливу роль відіграє принцип «забруднювач платить, що передбачає покладання фінансової відповідальності за завдану шкоду на суб'єктів господарювання, діяльність яких спричиняє негативний вплив на довкілля» [3]. Цей принцип активно використовується у країнах Європейського Союзу та є обов'язковою умовою для гармонізації українського законодавства з європейським .Окрім того, у системі публічного управління у сфері екології важливе місце займає принцип превентивності, який полягає у необхідності

попередження екологічних порушень до того, як вони завдадуть шкоди навколишньому середовищу. Саме цей підхід відповідає сучасним міжнародним екологічним стандартам, що підтримуються Програмою ООН з навколишнього середовища.

З точки зору міжнародного досвіду, у більшості розвинених країн публічне управління у сфері екології характеризується високим рівнем децентралізації, коли значна частина повноважень у сфері охорони довкілля передається місцевим громадам та регіональним органам влади. Такий підхід забезпечує ефективніше врахування місцевих екологічних особливостей і сприяє участі населення в ухваленні рішень. У широкому розумінні публічного управління екологією слід розглядати як процес взаємодії між державними органами (національними, регіональними та місцевими), громадськістю, науковими інституціями й економічними суб'єктами з метою формування та реалізації екологічної політики.

У цій взаємодії проявляються такі ключові функції: встановлення норм і стандартів, контроль і нагляд, планування і прогнозування, стимулювання екологічно дружньої поведінки, а також інформаційно-освітня діяльність. Сучасні теорії екологічного врядування підкреслюють, що екологічне управління не обмежується лише державними інституціями, але передбачає мережевий характер взаємодії, коли регіональні та локальні органи влади, громадські організації і бізнес стають співвідповідальними акторами. Зокрема, концепції багаторівневого екологічного врядування висвітлюють взаємозв'язок між рівнями влади, які координують дії в екологічній політиці. Критичні підходи до публічного управління також акцентують увагу на тому, що екологічне управління має враховувати питання влади, справедливості, участі громадян і трансформації культури управління.

У сучасних умовах трансформації державного управління та розширення повноважень органів місцевого самоврядування особливого значення набувають концепції екологічного врядування, які визначають нові підходи до формування ефективної природоохоронної політики. Наукові дослідження

підкреслюють, що традиційні адміністративні моделі уже не відповідають складності сучасних екологічних проблем і потребують переходу до інтегрованих, гнучких та інклюзивних форм управління .

В. Андрейцев наголошує, що формування ефективної системи охорони довкілля в Україні можливе лише за умов переходу від контролюючої ролі держави до партнерської взаємодії між владою, бізнесом та громадськістю, що повністю відповідає принципам *good environmental governance*, поширеним у країнах ЄС [4]. Зокрема, важливими є такі елементи, як прозорість рішень, участь зацікавлених сторін та відповідальність суб'єктів природокористування.

На думку Н. Андрусевич, успішне впровадження екологічної політики неможливе без застосування моделі багаторівневого врядування (*multilevel governance*), у межах якої екологічні рішення формуються одночасно на локальному, регіональному та національному рівнях. Такий підхід сприяє уникненню дублювання функцій і забезпечує узгодженість управлінських дій у різних секторах [5].

У своїх працях О. Сахацький підкреслює важливість концепції адаптивного управління (*adaptive governance*), яка передбачає гнучкість управлінської системи та її здатність адаптуватися до змін екологічної ситуації. Дослідник зазначає, що для промислових регіонів, таких як Дніпропетровська область, це є критично важливим через високий рівень екологічних ризиків і непередбачуваність наслідків антропогенного впливу [6].

Т. Крушельницька акцентує увагу на тому, що сучасні моделі екологічного врядування мають інтегрувати цифрові інструменти, які забезпечують прозорість процедур та розширення громадської участі. Застосування електронних платформ для моніторингу довкілля, онлайн-консультацій та електронних петицій сприяє підвищенню відповідальності органів влади та залученню населення до ухвалення рішень [7]. Участь громадськості є невід'ємним елементом сучасної моделі екологічного врядування та важливою умовою реалізації демократичних принципів у сфері охорони довкілля. Дослідники зазначають, що участь населення у прийнятті

екологічно значущих рішень сприяє підвищенню прозорості, зменшенню корупційних ризиків та формуванню довіри між владою і громадою.

Згідно з дослідженнями С. Шумило, громадський контроль дозволяє забезпечити дотримання вимог екологічного законодавства, сприяє виявленню порушень та підсилює результативність діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері охорони довкілля [8].

Вагомий внесок у розроблення механізмів участі громадськості зробила Н. Андрусевич, яка підкреслює, що інструменти участі – громадські слухання, консультації, незалежна експертиза, екологічні петиції – є ефективними лише за умов належного інформування населення та доступності екологічних даних. Вона наголошує, що виконання Організаційної конвенції є ключовим чинником підвищення прозорості екологічної політики в Україні [5].

О. Гончарук зазначає, що в умовах децентралізації органи місцевого самоврядування отримали більші повноваження у сфері моніторингу й контролю стану довкілля, проте реальна ефективність цих повноважень залежить від активності громадських організацій та рівня екологічної свідомості населення [9].

На думку Ю. Малашенко, локальні екологічні ініціативи громадян можуть не лише впливати на рішення місцевих рад, а й формувати нові практики екологічного управління. Вона підкреслює, що кожна громада є важливою ланкою у формуванні екологічної безпеки країни, а бездіяльність громадян у сфері захисту довкілля призводить до погіршення екологічної ситуації та зниження якості життя [10].

Таким чином, громадськість відіграє центральну роль у формуванні ефективної екологічної політики, оскільки забезпечує прозорість, підзвітність, громадський контроль та підвищення якості управлінських рішень у сфері охорони довкілля.

1.2. Нормативно-правова база охорони навколишнього природного середовища в Україні

Ефективність публічного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища безпосередньо залежить від чіткості та узгодженості нормативно-правового забезпечення, яке визначає компетенції, механізми, інструменти та відповідальність суб'єктів екологічної політики. Законодавча база України у цій сфері сформувалася на основі конституційних принципів, законів, міжнародних угод і підзаконних актів, які спрямовані на реалізацію права громадян на безпечне довкілля та сталий розвиток регіонів. Відповідно до статті 16 Конституції України, забезпечення екологічної безпеки та підтримання екологічної рівноваги на території України є обов'язком держави, а збереження генофонду українського народу визначається як обов'язок усіх рівнів влади. Конституційне положення стало підґрунтям для розроблення системи законів, які регламентують державну політику у сфері охорони природи, раціонального використання природних ресурсів та відтворення довкілля. Ключовим документом є Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [3].

Він визначає правові, економічні та соціальні основи організації діяльності у сфері охорони довкілля, встановлює повноваження органів влади, а також права та обов'язки громадян у цій сфері. У цьому законі закріплено принципи екологічної політики, зокрема пріоритетність збереження природного середовища над економічними інтересами, запобігання шкоді довкіллю, обов'язковість екологічної експертизи, гласність і наукову обґрунтованість прийняття рішень. Важливе місце у правовому полі займає принцип «забруднювач платить», який покладає фінансову відповідальність за завдану шкоду на суб'єктів господарювання, діяльність яких негативно впливає на довкілля. Значну роль у формуванні сучасної системи екологічного управління відіграли нові законодавчі акти, гармонізовані з європейськими стандартами. Зокрема, Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» [11]

регулює процедуру оцінки впливу планованої діяльності на довкілля, передбачає

участь громадськості та врахування екологічних ризиків на етапі прийняття управлінських рішень. Також важливим кроком стало ухвалення закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» [12], який забезпечує інтеграцію екологічних аспектів у стратегічне планування розвитку регіонів та галузей економіки. Обидва ці закони є прямим результатом виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. У 2022 році набув чинності Закон України «Про управління відходами» [13] що гармонізований із Директивами Європейського Союзу у сфері поводження з викидами. Він визначає ієрархію управління сміттям, засади розширеної відповідальності виробника, вимоги до запобігання утворенню та повторного використання ресурсів, що відповідає сучасним концепціям циркулярної економіки.

На стратегічному рівні головним документом є Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» [2], який визначає довгострокові цілі держави у сфері охорони довкілля, серед яких — інтеграція екологічної політики в усі сфери управління, перехід до ресурсоефективної економіки, скорочення викидів забруднюючих речовин і розвиток екологічної освіти. На виконання положень Стратегії розроблено Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища до 2030 року, який деталізує механізми реалізації екологічної політики на національному та регіональному рівнях, визначає відповідальні органи, показники ефективності та джерела фінансування.

На регіональному рівні екологічна політика реалізується через обласні та місцеві програми охорони довкілля, які є інструментом адаптації державних цілей до потреб конкретних територій. Наприклад, у Дніпропетровській області діє «Регіональна програма охорони навколишнього природного середовища на 2021–2027 роки» [14], спрямована на зменшення рівня забруднення атмосферного повітря, модернізацію систем водопостачання, розвиток системи моніторингу та ліквідацію стихійних сміттєзвалищ. Важливим напрямом також

є впровадження електронних систем екологічного моніторингу, які дозволяють забезпечити відкритість даних і контроль громадськості за станом довкілля.

Попри наявність значної кількості нормативних актів, у системі правового забезпечення екологічної політики залишаються проблемні аспекти. Зокрема, спостерігається дублювання функцій між центральними та місцевими органами влади, недостатня координація між різними рівнями управління, слабка інтеграція екологічних аспектів у соціально-економічне планування, а також обмежене фінансування екологічних програм. Вирішення цих проблем потребує посилення механізмів децентралізації, вдосконалення міжвідомчої взаємодії та підвищення ефективності екологічного контролю на місцевому рівні. Таким чином, нормативно-правова база України у сфері охорони довкілля формує цілісну систему державного управління, що поєднує національні, регіональні та місцеві інструменти впливу. Водночас, у контексті євроінтеграційних процесів необхідним є подальше вдосконалення законодавства, його узгодження з екологічними стандартами Європейського Союзу, а також забезпечення ефективного механізму реалізації політики охорони довкілля на регіональному рівні. На місцевому рівні, наприклад у Підгородненській міській раді, нормативно-правова база реалізується через регіональні програми охорони навколишнього середовища та бюджети, виділені на екологічні заходи. Міська рада координує діяльність комунальних підприємств, контролює стан водних ресурсів, зелених зон та сміттєзвалищ, а також проводить просвітницькі кампанії серед населення щодо сортування та переробки відходів.

Такий підхід відповідає принципам децентралізації та інтегрованого управління, які передбачені законодавством та державними стратегіями. Особливої уваги потребує моніторинг стану довкілля. На рівні місцевої ради ведеться статистика забруднення повітря, води та ґрунту, використовується система регулярних перевірок підприємств та комунальних об'єктів. Аналіз нормативно-правової бази вказує на кілька ключових проблем, що потребують уваги:

- недостатня деталізація регіональних механізмів реалізації державних стратегій;
- обмежене фінансування місцевих програм охорони довкілля, особливо у малих містах;
- недосконалість системи контролю за дотриманням екологічних норм, що іноді призводить до порушень у поводженні з відходами та забрудненні водних ресурсів.

Таким чином, нормативно-правова база України є фундаментом для публічного управління в сфері екології, але її ефективність значною мірою залежить від здатності місцевих органів влади адаптувати законодавчі вимоги до реальних умов міста та регіону, що і стає об'єктом подальшого дослідження в рамках аналітичного розділу роботи.

1.3. Зарубіжний досвід розвитку регіональної екологічної політики (на прикладі країн ЄС)

Регіональна екологічна політика країн Європейського Союзу базується на поєднанні загальноєвропейських норм (директив, регламентів та стратегій) і високого ступеня імплементації на національному та субнаціональному рівнях. Загальноєвропейські ініціативи, зокрема Європейський зелений курс (European Green Deal), задають стратегічні цілі - досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року та мобілізацію значних інвестицій у «зелену» трансформацію економіки. На регіональному рівні це перетворюється у конкретні плани дій, інституційну реорганізацію, фінансові інструменти та створення механізмів участі громадськості.

У багатьох країнах ЄС управління екологією має багаторівневий характер: центральні органи визначають політику та стандарти, тоді як регіони та муніципалітети відповідають за реалізацію заходів, моніторинг і контроль. Такий підхід дозволяє враховувати місцеві екологічні ризики і пріоритети, а також стимулює відповідальність на місцях. Польща, наприклад, має

децентралізовану модель, де воєводства (регіони) відіграють суттєву роль у плануванні сталого розвитку і в реалізації екологічних проектів за фінансування з національних і європейських фондів. У Німеччині федеративна модель передбачає чіткий поділ повноважень: федеральні органи встановлюють рамкове законодавство, а землі (Länder) реалізують політики через власні агентства з охорони довкілля, прикладом є Німецьке федеральне агентство з охорони навколишнього середовища (UBA), яке координує діяльність і надає технічну методологію, тоді як земельні органи відповідають за виконання.

Європейські країни активно застосовують системи моніторингу, індикатори та відкриті бази даних для контролю якості води, повітря і ґрунтів. За даними Європейського агентства з навколишнього середовища (EEA), у 2022 році близько 96 % місць для купання у країнах ЄС відповідали мінімальним вимогам якості води, а 85–87 % із них отримували оцінку «відмінно» (excellent), що свідчить про системність підходу до водного моніторингу і регіональної координації заходів [15]. Для регіональних влад це означає необхідність утримувати системи локального моніторингу і швидко реагувати на виявлені порушення; успішні приклади демонструють, що доступність даних і прозорість результатів значно підвищують довіру громадян і ефективність заходів.

«ЄС застосовує інструменти фінансування на декількох рівнях» структурні та інвестиційні фонди (ESIF). Загалом Єврокомісія оцінює потребу в інвестиціях у «зелену» трансформацію мільярдів євро, і велика частина фінансування надходить через програми, що адресовані регіонам для модернізації інфраструктури, поводження з відходами, оновлення очисних споруд тощо. Німеччина демонструє високі показники у переробці і повторному використанні: рівень переробки муніципальних відходів у 2023 році у Німеччині піднявся майже до 67 % (дані UBA), що є результатом як законодавчих механізмів, так і локальних програм роздільного збору та стимулювання вторинного використання [16]. Для локальних рад у країнах ЄС важливим є використання як національних, так і фондів ЄС — програми

технічної допомоги та гранти часто фінансують проекти з модернізації систем водовідведення, енергоефективності в муніципальних будівлях і розвиток «зелених» зон. Розглянемо приклади деяких країн.

Так, Польща, польські воєводства реалізують регіональні операційні програми, що включають заходи з охорони довкілля: модернізація очисних споруд, розвиток систем поводження з відходами та локальні ініціативи з відновлення річкових екосистем. «Дослідження показують, що успішність таких програм часто залежить від здатності регіону залучати додаткові кошти та співпрацювати з муніципалітетами» [17].

У Німеччині федеративна структура дозволяє землям тестувати й впроваджувати різні підходи: наприклад, активна політика у сфері перероблення пакувальних матеріалів (розширена відповідальність виробників), впровадження інтегрованих дозволів і строгий моніторинг промислових викидів. Уряд і регіони спеціально інвестують у цифрові системи контролю і громадські портали доступу до даних щодо якості повітря й води. «У Німеччині політика Extended Producer Responsibility реалізується через Packaging Act (VerpackG), що встановлює обов'язок виробників реєструвати упаковку і нести відповідальність за її утилізацію» [18].

У Швеції національні кліматичні цілі доповнюються роботою кліматичних рад та незалежних інституцій, що моніторять прогрес у виконанні планів. Швеція поєднує стратегічне бачення з сильним місцевим виконанням, стимулюючи інновації і участь громадян у проєктах енергоефективності та відновлюваних джерелах енергії. «У Швеції кліматична політика щорічно оцінюється незалежним органом — Swedish Climate Policy Council, що здійснює моніторинг прогресу виконання цілей декарбонізації в розрізі урядових програм і пропонує рекомендації щодо поліпшення кліматичної політики» [19].

Переваги європейських моделей для України очевидні: чітке поєднання національної стратегії з регіональною імплементацією, доступ до фінансування ЄС, розвинуті системи моніторингу та високий рівень участі громадськості. Однак існують і обмеження при трансфері практик: різниця в інституційних

можливостях, фінансових ресурсах та іноді й культурі управління (наприклад, менша традиція громадського контролю в окремих регіонах). Для Підгородненської міської ради це означає, що адаптація повинна передбачати поетапну реалізацію, локальну мобілізацію ресурсів та залучення технічної допомоги, наприклад через проекти, що фінансуються ЄС та міжнародними партнерами.

Рекомендації для регіональної адаптації:

- розбудувати локальні системи моніторингу (повітря, вода, відходи) з відкритим доступом до даних;
- використовувати фінансові інструменти ЄС і національні гранти для модернізації очисних споруд та впровадження систем роздільного збору сміття;
- створити кліматичні/екологічні ради при міській раді для незалежного моніторингу та залучення науковців;
- запровадити принцип розширеної відповідальності виробника для зменшення навантаження на полігони та збільшення переробки на місцях.

Висновки до розділу 1

1. У першому теоретичному розділі досліджено теоретичні засади публічного управління охороною навколишнього природного середовища, визначено його сутність, мету та принципи, а також проаналізовано нормативно-правову базу України та зарубіжний досвід розвитку регіональної екологічної політики. Було встановлено, що публічне управління в сфері екології спрямоване на забезпечення сталого розвитку, раціонального використання природних ресурсів та збереження екологічної безпеки населення. Принципи законності, комплексності, превентивності та участі громадськості є ключовими для ефективного функціонування екологічної політики на національному та регіональному рівнях.

2. Аналіз нормативно-правової бази України дозволив виявити наявність численних законів, стратегій і програм, що регулюють охорону

довкілля, проте існують проблеми з практичною реалізацією та контролем дотримання екологічних норм на місцевому рівні, зокрема у Підгородненській міській раді. Включення регіонального виміру дозволяє враховувати специфіку території та локальні екологічні виклики.

3. Досвід країн Європейського Союзу показує, що ефективне регіональне управління екологією передбачає системний моніторинг стану довкілля, чітку нормативну базу, інструменти стимулювання екологічно дружніх технологій та активну участь громадськості. Впровадження таких підходів у практику українських територіальних громад, включно з Підгородненською міською радою, може підвищити ефективність управління природними ресурсами та покращити стан навколишнього середовища. Таким чином, проведений аналіз створює наукову основу для подальшого дослідження практичних аспектів реалізації регіональної екологічної політики в Підгородненській міській раді, що буде розкрито у другому розділі роботи.

РОЗДІЛ 2.

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

2.1. Екологічна ситуація у Дніпропетровській області

Дніпропетровська область є одним із найбільш індустріально розвинених регіонів України, що зумовлює високий рівень антропогенного навантаження на довкілля. На території області функціонує понад півтори тисячі промислових підприємств, серед яких провідне місце займають металургійні, гірничорудні, хімічні та енергетичні комплекси [14]. Така концентрація промисловості призводить до значних обсягів викидів у повітря, скидів забруднених вод та накопичення промислових відходів, що комплексно впливає на стан екосистем і здоров'я населення. Атмосферне повітря за даними Державної служби статистики України у 2024 році викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у Дніпропетровській області становили понад 540 тисяч тон, що є найвищим показником серед усіх регіонів України [15]. Основні джерела забруднення – металургійні комбінати, теплоелектростанції, підприємства з виробництва будівельних матеріалів.

Серед основних речовин, що потрапляють у повітря: пил, діоксид сірки, оксиди азоту, оксид вуглецю та важкі метали (свинець, кадмій, ртуть). Найвищі рівні забруднення зафіксовано у місті Кривий Ріг, де середньорічна концентрація пилу перевищує гранично допустимі норми у 3–4 рази. Водні об'єкти регіону також зазнають значного впливу промисловості. У басейні річки Інгулець, куди скидають шахтні води підприємства Кривбасу, спостерігається підвищений рівень мінералізації, а концентрація сульфатів перевищує норму у 4–6 разів. Також виявлено високі показники азоту амонійного, нітритів і нафтопродуктів. Дніпро – це головна водна артерія регіону, яка зазнає тиску від стічних вод

промислових підприємств та комунальних очисних споруд, більшість з яких потребують модернізації.

За даними Державного агентства водних ресурсів України, лише 48% очисних споруд області функціонують відповідно до екологічних стандартів, решта працює з порушеннями або неефективно очищує стоки. Проблема накопичення промислових відходів є однією з найгостріших у регіоні. Щороку в області утворюється понад 25 млн тон промислових відходів, що становить близько 35% загального обсягу по Україні [20]. Значна частина з них - це шлаки, золи, породи гірничих розробок, які зберігаються у відвалах та шламонакопичувачах. «За даними Дніпропетровської обласної військової адміністрації, у регіоні нараховується понад 200 місць зберігання промислових відходів, частина з яких потребує термінової рекультивациі»[21]. Накопичення відходів спричиняє вторинне забруднення ґрунтів і підземних вод. Високий рівень урбанізації та промислового навантаження призводить до зменшення біорізноманіття. Лише близько 4,5% території області мають статус природно-заповідного фонду, що нижче за середній показник по Україні [22].

Серед об'єктів природно-заповідного фонду - регіональний ландшафтний парк «Дніпровські пороги», заказники «Балка Дубова», «Криворізький ліс», ботанічний сад ДНУ ім. О. Гончара. Проте більшість територій ПЗФ перебувають під загрозою деградації через рекреаційне навантаження та відсутність фінансування. На території Підгородненської міської громади, яка розташована поруч із обласним центром, основними екологічними проблемами є забруднення повітря від автотранспорту, несанкціоновані сміттєзвалища та зниження якості питної води. Згідно з даними Підгородненської міської ради, у 2023 році на території громади виявлено понад 30 стихійних звалищ, більшість з яких ліквідовано власними силами громади [23].

Загалом екологічна ситуація в Дніпропетровській області залишається напруженою та структурно складною. Аналіз свідчить, що домінуючим джерелом негативного впливу на довкілля є промисловий сектор, насамперед металургійна та гірничодобувна галузі, які формують основний обсяг викидів і

відходів. Високий рівень урбанізації та транспортної активності додатково погіршує якість атмосферного повітря.

Ключовою проблемою є дисбаланс між темпами економічного розвитку регіону та екологічною спроможністю територій. Попри існування розгалуженої нормативно-правової бази, механізми реалізації природоохоронної політики часто залишаються неефективними через нестачу фінансування, слабку міжвідомчу координацію та недостатній громадський контроль. Наприклад, заходи з рекультивації полігонів і модернізації очисних споруд фінансуються переважно за залишковим принципом, що гальмує екологічну модернізацію промисловості. Регіональна політика поки що має реактивний характер – спрямована переважно на ліквідацію наслідків забруднення, а не на запобігання його виникненню.

Водночас певні позитивні тенденції спостерігаються на рівні місцевого самоврядування. Ініціативи громад, зокрема Підгородненської міської ради, свідчать про зростання ролі муніципального рівня в реалізації екологічної політики. Програма «Зелене Підгородне» є прикладом практичного впровадження принципів децентралізації у сфері охорони довкілля, коли громада самостійно визначає пріоритети екологічного розвитку, залучає мешканців до озеленення територій і формує нову культуру поводження з відходами.

Таким чином, можна зробити висновок, що екологічна ситуація у Дніпропетровській області потребує системних управлінських рішень на регіональному рівні, спрямованих на запровадження таких інструментів:

1. Інтеграцію екологічної складової у всі сектори регіональної політики;
2. Впровадження сучасних інструментів екологічного моніторингу;
3. Залучення місцевих громад до розроблення та реалізації природоохоронних програм;
4. Формування довгострокової стратегії «зеленої трансформації» області.

Тільки за умови поєднання зусиль державних, регіональних і муніципальних структур можливе досягнення екологічної стійкості регіону та підвищення якості життя населення.

2.2. Аналіз діяльності Підгородненської міської ради у сфері охорони навколишнього природного середовища

Метою цього підрозділу є проведення аналізу діяльності Підгородненської міської ради у сфері охорони довкілля, оцінка ефективності реалізованих програм та виявлення сильних і слабких сторін екологічного управління на місцевому рівні. Діяльність Підгородненської міської ради в галузі охорони довкілля відзначається наявністю цільових програм, спрямованих на покращення екологічного стану громади, раціоналізацію поводження з відходами, озеленення та підвищення екологічної відповідальності. Зокрема, рішенням № 1.3 від 16 грудня 2024 р. було затверджено Програму «Програма охорони навколишнього природного середовища та поводження з твердими побутовими відходами міста Підгородне та села Перемога» на 2021–2025 роки [24]. Одним з ключових напрямів цієї програми є впровадження системи роздільного збору твердих побутових відходів, що відповідає актуальним екологічним стандартам та спрямована на зниження навантаження на сміттєзвалища. Програма також передбачає заходи з озеленення - у 2024 році за ініціативою ради висаджено понад 1200 дерев і кущів у межах ініціативи «Зелене Підгородне».

Такі дії свідчать про прагнення громади впроваджувати превентивні природоохоронні заходи замість реактивного усунення наслідків. Фінансове забезпечення діяльності також передбачено: у Підгородненській громаді бюджетна програма передбачала залучення як місцевих ресурсів, так і зовнішніх бюджетних субвенцій». Це дає змогу міській раді реалізовувати конкретні заходи, однак аналіз виконання показує, що частина завдань затримується через брак фінансування, недостатній рівень матеріально-

технічного забезпечення комунального підприємства та обмеженість участі громадськості.

Ще одним напрямом роботи є ліквідація стихійних сміттєзвалищ: за даними міської ради, у 2023 році було зафіксовано понад 30 таких звалищ на території громади, більшість із яких ліквідовано силами громадських і комунальних служб [25]. Проте механізм контролю за повнотою та стійкістю ліквідації є здебільшого ситуативним, без чіткої системи моніторингу повторного утворення таких звалищ. У затвердженій програмі охорони навколишнього природного середовища та поводження з твердими побутовими відходами (на 2022–2023 роки) загальний обсяг фінансових ресурсів визначено у розмірі 135080 тис. грн. Згідно з документацією, сформовано бюджетну структуру таким чином: місцевий бюджет громади передбачав 67540 тис. грн, що становило близько 50 % від загальної суми; також планувалося залучити кошти з обласного бюджету – 40000 тис. грн; інші джерела фінансування (включно з державними субвенціями, міжнародними грантами чи партнерством з бізнесом) мали забезпечити решту – 27540 тис. грн. [24] (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Програма навколишнього природного середовища міста

Підгородне, тис. грн.

Обсяг коштів, які пропонується залучити на виконання програми	2021	2022	2023	Усього витрат на виконання програми
Обсяг ресурсів, усього, у тому числі:	48 825,0	82 610,0	3645,0	135 080,0
Місцевий Бюджет	46 825,0	1 610,0	1645,0	50 080,0
Обласний Бюджет	-	76 000,0	-	76 000,0
Кошти небюджетних Джерел	2 000,0	5 000,0	2 000,0	9 000,0

Джерело: Програма навколишнього середовища Підгородненської громади 2021-2023 р. [24].

Формування бюджету таким чином передбачало значну частку фінансування з власних ресурсів громади, що свідчить про її готовність брати на себе відповідальність за екологічні заходи. Разом із тим залучення коштів обласного рівня показує узгодженість дій із більш широкою регіональною екологічною політикою і створює можливість масштабованих проєктів (наприклад, модернізація очисних споруд, впровадження системи роздільного збору відходів).

Однак аналіз бюджету також виявляє певні виклики: по-перше, питома вага власного місцевого бюджету є достатньо високою, що може створити навантаження на фінансову спроможність громади, особливо у випадку непередбачуваних витрат чи необхідності додаткових робіт. По-друге, частка зовнішнього фінансування (у тому числі грантів) виявляється відносно невеликою - це обмежує можливості запуску інноваційних чи великомасштабних екологічних проєктів. З огляду на це ефективність реалізації програми значною мірою залежатиме від здатності громади оперативно мобілізувати ресурси, забезпечити контроль за витрачанням та створити механізми залучення додаткового фінансування з інших джерел.

Отже, діяльність Підгородненської міської ради у сфері охорони довкілля має позитивну динаміку, але характеризується недостатньою системністю та обмеженим залученням зовнішніх ресурсів. У подальшому доцільно посилити моніторинг виконання програм, забезпечити публічну звітність та розширити співпрацю з обласними і міжнародними структурами для залучення фінансування на великомасштабні екологічні проєкти. З огляду на зібрані дані, доцільним є узагальнення ключових управлінських аспектів екологічної діяльності громади за допомогою методу SWOT-аналізу.

Це дає змогу комплексно оцінити наявний потенціал, обмеження і зовнішні фактори, що впливають на ефективність реалізації екологічної політики на місцевому рівні (табл. 2.2).

Проведений SWOT-аналіз дає можливість сформулювати цілісне уявлення про стан екологічного управління у Підгородненській міській громаді. Попри

наявність позитивних зрушень – зокрема, реалізацію цільових екологічних програм, розвиток інфраструктури поводження з відходами та залучення громадськості до природоохоронних ініціатив – система управління довкіллям залишається недостатньо збалансованою та залежною від зовнішнього фінансування.

Таблиця 2.2

**SWOT-аналіз природоохоронної діяльності
Підгородненської міської громади**

S-Сильні сторони	W-слабкі сторони
Наявність затверджених цільових екологічних програм (2021–2025 рр.).	Відсутність окремого структурного підрозділу з питань екології у виконавчих органах ради.
Запровадження системи роздільного збору відходів та екологічних ініціатив («Зелене Підгородне»)	Низький рівень охоплення населення інформаційними еко-кампаніями.
Співфінансування проєктів із обласного бюджету; можливість залучення зовнішніх коштів.	Залежність від зовнішніх джерел фінансування, обмеженість власного бюджету
Позитивні результати у ліквідації стихійних звалищ (30+ випадків у 2023 р.).	Відсутність системи моніторингу повторного утворення звалищ
Наявність громадських ініціатив та залучення мешканців до благоустрою	Недостатній рівень екологічного контролю за забруднювачами
O – Можливості	T – Загрози
Участь у міжнародних екологічних і кліматичних програмах (NEFCO, USAID, U-LEAD, «Угода мерів»)	Зростання антропогенного навантаження з боку м. Дніпра та транспортного потоку.
Доступ до грантів на енергоефективність, озеленення, модернізацію інфраструктури.	Можливе скорочення фінансування у період воєнного стану.
Розвиток партнерства з бізнесом (CSR, соціальні угоди)	Погіршення стану повітря та водних ресурсів у регіоні.
Створення еко-платформи відкритих даних та інтеграція в «розумне місто».	Неврегульованість місцевого екологічного контролю та санкцій.
Еко-волонтерство молоді та формування екологічної культури.	Пасивність населення у питаннях природоохоронної діяльності.

Джерело: розроблено автором.

Виявлені слабкі сторони, зокрема відсутність спеціалізованого структурного підрозділу з екологічних питань, обмеженість ресурсної бази та

недосконалість моніторингових механізмів, свідчать про потребу у поглибленій інституційній та організаційній модернізації.

У свою чергу, зовнішні можливості, це участь у міжнародних проєктах, доступ до грантових програм, підвищення екологічної обізнаності населення, вони створюють потенціал для стратегічного розвитку громади за умови правильної координації та управлінської спроможності. Таким чином, подальше підвищення ефективності екологічної політики Підгородненської міської ради потребує не лише розширення фінансової бази, а й удосконалення системи управління, впровадження відкритих інструментів моніторингу, активізації участі громадян та інтеграції регіональної політики у ширший контекст державних та європейських екологічних стратегій. Ці аспекти будуть розглянуті у наступному підрозділі та слугуватимуть основою для формування практичних рекомендацій у третьому розділі дослідження.

2.3. Порівняння українського досвіду з міжнародними моделями багаторівневого екологічного врядування

Нами здійснено порівняльний аналіз української системи публічного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища з міжнародними моделями багаторівневого екологічного врядування. Такий аналіз дозволяє виявити ступінь відповідності національної екологічної політики європейським стандартам, визначити спільні риси, відмінності, а також потенційні напрями вдосконалення регіонального управління на прикладі Підгородненської міської громади.

Багаторівневе екологічне врядування (MLEG) - це підхід, у якому формування й реалізація екологічної політики здійснюються через координацію кількох рівнів влади (наднаціонального, національного, регіонального, місцевого) та широкого кола стейкхолдерів (державні органи, бізнес, громади, НУО) [26]. Ключовими є: субсидіарність (рішення приймаються на найближчому до громадян рівні, а вищий рівень втручається лише за потреби),

розподіл повноважень між рівнями, участь громадськості в ухваленні рішень та інтеграція політик між секторами (екологічною, економічною, соціальною) [27]. На практиці в ЄС MLG/MLEG є не лише декларацією, а й інституційною архітектурою досягнення кліматичних та енергетичних цілей, де місцеві й регіональні органи відіграють провідну роль у виконанні національних зобов'язань, зокрема в межах «Угоди мерів» (Covenant of Mayors) [28].

Важливо, що ефективність MLEG опирається на відкриті дані та сталий моніторинг (індикатори, портали даних), що дозволяє коригувати політику на кожному рівні управління, у т.ч. регіональному. Україна формально наближається до MLEG, яка має таку ієрархію природоохоронних інституцій:

- центральний рівень (Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (далі - Міндовкілля));
- регіональний (обласні адміністрації/ради, зараз, в умовах війни - військово-цивільні адміністрації у областях);
- місцевий (територіальні громади і, відповідно, місцеві ради і виконавчі комітети).

Проте на практиці система часто зберігає ознаки централізації: повноваження та відповідальність між рівнями розподілені нерівномірно; координація між секторами та рівнями є фрагментованою; фінансова децентралізація у сфері довкілля залишається обмеженою; участь громад не завжди переходить від формальних консультацій до реального співуправління.

На рівні громад (напр., Підгородненська громада) діють цільові еко-програми, але сталі механізми моніторингу, відкриті еко-дані, КРІ та регулярна публічна звітність часто розвинуті недостатньо; значна частка заходів залежить від обласного фінансування чи разових субвенцій, що знижує стратегічну сталість реалізації.

У Німеччині федеративна модель забезпечує значну автономію земель у природоохоронній політиці, включно з інструментами розширеної відповідальності виробника (EPR) (зокрема, у сфері пакування) та суворим моніторингом якості повітря через національні портали даних; дані

використовуються для коригування регіональної політики та інформування громадян [30]. Польща. Багаторівневність реалізована через регіональні операційні програми та державні інструменти (NFOŚiGW): воєводства координують екопроекти у співфінансуванні з фондами ЄС, що дозволяє поєднати місцеві потреби з національними та європейськими пріоритетами (очистка стоків, відходи, енергоефективність) [31].

Досвід Швеції цінний для України тим, що національні кліматичні цілі доповнені роботою Кліматичної політичної ради – незалежного інституту, що щорічно оцінює виконання урядової політики, формуючи «цикл зворотного зв'язку» між рівнями врядування; паралельно муніципалітети впроваджують локальні програми з енергозбереження [32]. Практики ЄС у цілому. У межах MLEG критичну роль відіграють відкриті еко-бази даних та індикатори (напр., звіти ЕЕА щодо якості води для купання, карти водного стресу), що робить політику доказовою та порівнюваною між регіонами. Порівняння. Розподіл повноважень. В ЄС (напр., Німеччина, Швеція) – чіткі мандати та розмежування відповідальності між рівнями, із вбудованими механізмами координації та незалежної оцінки [31].

В Україні повноваження часто накладаються або «розмиваються», що ускладнює виконання й контроль [26]. Нами узагальнено перелік функцій, головні з них такі:

– фінансування/інвестиції: у ЄС регіони та громади мають доступ до стабільних багаторічних інструментів (структурні фонди, нацфонди), поєднуючи місцеві бюджети з європейськими програмами [32]. В Україні частка позабюджетного та грантового фінансування у громадах порівняно невелика; фінансування програм нерідко фрагментоване [26];

– моніторинг і відкриті дані ЄС спираються на системи індикаторів та публічні портали (ЕЕА, нацпортали якості повітря), що забезпечують прозорість і підзвітність [32]. В Україні локальні дані часто неструктуровані/неповні, що ускладнює планування та бенчмаркінг [26].

– участь громадськості, так у ЄС участь громадян – інституційно закріплена (консультації, локальні кліматичні плани, «Угода мерів») [30]. В Україні участь громад має тенденцію до процедурної формальності, а механізми співуправління (co-governance) – недостатньо розвинуті [26].

– регуляторні інструменти у ЄС є доволі поширеними економічні та ринкові інструменти (EPR, «зелені» податки/тарифи), інтегровані дозволи, екологічні критерії для публічних закупівель [32]. В Україні – поступова імплементація, але інституційна спроможність і контроль за виконанням ще обмежені.

– результативність/індикатори результатів моніторингу і контролю в ЄС, який системно використовує галузеві КРІ (якість води, повітря, відходи, ВДЕ, енергоефективність), що дозволяє відслідковувати прогрес у часі та міжрегіонально. В Україні КРІ на рівні громад переважно відсутні або не стандартизовані, що знижує керованість політики.

Українська система екоменеджменту наближається до логіки MLEG, однак її ключові елементи, зокрема, чіткість мандатів, фінансова сталість, відкриті дані, інституційна участь громади, потребують системного посилення. Для регіонів і громад (як-от Підгородненська) доцільно адаптувати такі рішення з європейської практики:

– запровадити локальні КРІ/дашборди якості довкілля та виконання програм (за набором індикаторів, сумісним із ЕЕА) [32];

– інституціоналізувати участь громадян через механізми «планування-разом» (локальні кліматичні/екопрограми, консультації, «Угода мерів»);

– розвивати портфель фінансування: поєднувати місцеві бюджети з регіональними, нацпрограмами та фондами ЄС/донорів;

– поступово впроваджувати ринкові інструменти (EPR, «зелені» критерії закупівель) та відкритий моніторинг для підвищення підзвітності.

Таким чином, інституційне налаштування багаторівневості (з чіткими повноваженнями, регулярною зовнішньою оцінкою, прозорими даними й

стійким фінансуванням) є ключем до підвищення результативності регіональної екополітики в Україні.

Висновки до розділу 2

1. У ході проведеного дослідження встановлено, що екологічна ситуація у Дніпропетровській області залишається однією з найбільш напружених в Україні, що зумовлено значним техногенним навантаженням, високою концентрацією промислових підприємств та недостатнім рівнем модернізації природоохоронної інфраструктури. Аналіз статистичних даних та наукових досліджень свідчить про стійкі тенденції забруднення атмосферного повітря, деградації ґрунтів, погіршення якості водних ресурсів і накопичення промислових відходів, що формує комплекс екологічних ризиків для населення регіону.

2. Вивчення діяльності Підгородненської міської ради у сфері охорони довкілля показало, що громада здійснює базові природоохоронні заходи, однак їх ефективність обмежується низьким рівнем фінансування, кадровим дефіцитом, недостатнім застосуванням цифрових інструментів та низькою активністю громадськості. Водночас існує потенціал для розвитку завдяки децентралізації, співпраці з громадськими організаціями та участі у державних і міжнародних екологічних програмах.

3. Порівняння українського та європейського досвіду багаторівневого екологічного врядування засвідчило, що Україна поступово інтегрує принципи участі громадськості, прозорості, координації між рівнями влади та орієнтації на наукові дані. Однак впровадження цих підходів вимагає посилення інституційної спроможності громад та модернізації управлінських механізмів. Аналіз фінансування природоохоронних заходів підтвердив, що наявні ресурси є недостатніми для повноцінної реалізації якісної екологічної політики на місцевому рівні. Обмежений обсяг екологічного податку, низький рівень

залучення грантових коштів та відсутність системного стратегічного планування знижують результативність природоохоронних програм.

Як витікає з дослідження, українська система екоменеджменту наближається до логіки MLEG, однак її ключові елементи, зокрема, чіткість мандатів, фінансова сталість, відкриті дані, інституційна участь громади, потребують системного посилення. Для регіонів і громад (як-от Підгородненська) доцільно адаптувати такі рішення з європейської практики: запровадити локальні КРІ/дашборди якості довкілля; інституціоналізувати участь громадян через механізми «планування-разом» (локальні кліматичні/екопрограми, консультації, «Угода мерів»); розвивати портфель фінансування; поступово впроваджувати ринкові інструменти (EPR, «зелені» критерії закупівель) та відкритий моніторинг для підвищення підзвітності.

Загалом результати дослідження дозволяють дійти висновку, що для покращення стану довкілля в регіоні необхідні комплексні зміни, які мають охоплювати модернізацію екологічної інфраструктури, підвищення кваліфікації управлінського персоналу, впровадження цифрових систем моніторингу, розширення участі громадськості та забезпечення стабільного фінансування природоохоронних заходів.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА НА РІВНІ РЕГІОНІВ

3.1. PEST-аналіз системи регіонального управління природоохоронною діяльністю у Дніпропетровській області

Нами здійснена систематизація ключових характеристик регіональної системи управління природоохоронною діяльністю Дніпропетровської області шляхом проведення PEST-аналізу, що дозволяє узгодити стратегічні пріоритети з реальними управлінськими та фінансовими спроможностями на рівні області та територіальних громад, зокрема Підгородненської. Методичний підхід. PEST-аналіз виконано з урахуванням результатів розділу 2 (нормативно-інституційний огляд, стан довкілля, бюджетні параметри та практики реалізації програм), із розмежуванням внутрішніх факторів (сильні та слабкі сторони системи: інституції, процедури, фінансування, дані, кадри) та зовнішніх факторів (можливості та загрози: донорські інструменти, міжмуніципальні рішення, індустриальне навантаження, кліматичні ризики тощо). Оцінювання проводилося за критеріями:

- інституційна спроможність і розподіл повноважень;
- фінансово-бюджетна стійкість і диверсифікація джерел;
- інфраструктура та превентивність заходів;
- якість моніторингу, відкритість даних і залучення громадськості;
- рівень координації між обласним і місцевим рівнями, а також із бізнесом/НУО .

PEST-аналіз дає змогу комплексно оцінити зовнішні чинники, що впливають на систему регіонального управління природоохоронною діяльністю у Дніпропетровській області. Такий підхід дозволяє визначити ключові виклики та можливості, а також окреслити напрями удосконалення екологічної політики регіону в умовах воєнного стану, економічної нестабільності та поглиблення

екологічних ризиків. Результати PEST-аналізу регіонального управління природоохоронною діяльністю наведені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

**PEST-матриця регіонального управління природоохоронною діяльністю
(Дніпропетровська обл.)**

Фактор	Зміст впливу
Р-політичний	<ul style="list-style-type: none"> – Децентралізація та розширення повноважень громад у сфері екополітики. – Наявність державних стратегій: ЕкоСтратегія–2030, Нацплан з відходів, Водна стратегія. – Високий рівень централізації контролю (ДЕІ). – Вплив воєнного стану на бюджетне фінансування природоохоронних програм. – Співпраця з міжнародними інституціями (NEFCO, USAID, ЄС).
Е-економічний	<ul style="list-style-type: none"> – Висока індустріальна концентрація: металургія, ГЗК, хімічні підприємства. – Значна частка викидів і промислових відходів по Україні (>30%). – Обмеженість місцевих бюджетів громад (Підгородненська, Дніпровський район). – Доступ до зовнішніх інвестицій: гранти ЄС, екопроекти NEFCO, U-LEAD. – Потенціал розвитку «зеленої» економіки (ВПЕ, еко-логістика).
S-соціальний	<ul style="list-style-type: none"> Низький рівень екологічної культури населення. – Наявність громадських ініціатив («Зелене Підгородне», ековолонтерство). – Скарги населення на якість повітря й води у Дніпровській агломерації. – Високе навантаження на здоров'я громадян через забруднення. – Обмежена участь громадськості у прийнятті рішень.
Т-технологічний	<ul style="list-style-type: none"> – Доступ до екологічних інформаційних систем: EcoData, моніторинг ДЕІ. – Застарілі очисні споруди у частині громад області. – Відсутність повноцінної мережі станцій моніторингу якості повітря. – Розвиток цифрових рішень: відкриті дані, еко-дашборди (пілотні проекти). – Можливість залучення інноваційних технологій у сфері відходів та водоочистки

Джерело: створено автором.

Політичне середовище регіону формує нормативно-правову основу для реалізації екологічної політики. Дніпропетровська область має затвержені стратегічні документи - регіональну програму охорони навколишнього

природного середовища, плани поводження з відходами, а також місцеві екопрограми громад (зокрема Підгородненської) [9; 21–23]. Це створює формальні умови для планування природоохоронних заходів та дозволяє координувати дії між обласною адміністрацією та органами місцевого самоврядування.

Водночас політичні ризики залишаються значними: нестабільність фінансування, конкуренція між секторами за бюджетні ресурси, а також вплив воєнного стану на пріоритетність екологічних питань. Недостатня узгодженість між державним, регіональним та місцевим рівнями знижує ефективність реалізації програм, а екологічний контроль в окремих громадах залишається фрагментарним. Дніпропетровська область - один із найбільш промислово навантажених регіонів України, що зумовлює високу концентрацію підприємств ГМК, енергетики та хімічної промисловості [15–17]. Це призводить до зростання рівня викидів, скидів та накопичення промислових відходів, потребує значних інвестицій у природоохоронні проекти та модернізацію інфраструктури.

У регіоні наявні можливості залучення фінансування з обласного бюджету та міжмуніципальних проектів, що підтверджує відповідна структура фінансування місцевих екопрограм [21–23]. Проте економічні обмеження - дефіцит місцевих бюджетів, низькі обсяги інвестицій підприємств у модернізацію та залежність громад від зовнішніх джерел - стримують реалізацію природоохоронних заходів. Соціальний компонент екологічної політики регіону характеризується подвійністю. З одного боку, у громад є зростаючий запит на якість навколишнього середовища, що проявляється у збільшенні кількості громадських ініціатив, ековолонтерства та участі мешканців у програмах благоустрою. Наприклад, у Підгородненській громаді у 2023 році було ліквідовано понад 30 стихійних сміттєзвалищ за участю населення [20].

З іншого боку, рівень екологічної культури загалом залишається недостатнім: участь населення у консультаціях, слуханнях та плануванні

екологічних програм є обмеженою. Інформаційна політика часто не охоплює всі групи населення, а механізми інституційної участі громади реалізуються переважно формально. Технологічний компонент характеризується наявністю потенціалу для впровадження сучасних систем моніторингу стану довкілля, «розумних» екологічних платформ, цифрових інструментів контролю та систем управління відходами. На рівні області та окремих громад уже запроваджуються окремі елементи роздільного збору відходів, електронні сервіси відкритих даних, а також програми озеленення.

Однак технічна база комунальних підприємств та екологічних служб є застарілою, а значна частина інфраструктури потребує модернізації. Низький рівень автоматизації моніторингу повітря, води та ґрунтів у громадах обмежує можливості своєчасного реагування й аналітики. Розвиток екотехнологій залежить від обсягів фінансування, готовності місцевої влади залучати інновації та інвестиції.

3.2. Запровадження інструментів електронного врядування та громадської участі у сфері екології

Метою цього підрозділу є запропонувати практичну модель е-врядування для Підгородненської міської громади, яка забезпечить прозорість екологічних даних, швидкий двосторонній зв'язок із мешканцями, ухвалення рішень на основі доказів і сталі механізми співуправління. Концепція спирається на норми Орхуської конвенції щодо доступу до інформації, участі громадськості у прийнятті рішень та доступу до правосуддя з екологічних питань [33], а також на «Маастрихтські рекомендації» з ефективної публічної участі [33]. На національному рівні модель узгоджується із Законом України «Про доступ до публічної інформації» (принцип «відкрито за замовчуванням») і постановою КМУ № 835 про відкриті дані, які регламентують формати, періодичність та метадані для оприлюднення наборів даних органами влади [35]. Міжнародні оцінки ООН з е-урядування підкреслюють, що зрілі цифрові сервіси

підвищують підзвітність і довіру до інституцій [37], а рекомендації ОЕСР щодо відкритих урядових даних пояснюють, як перетворювати дані на сталі суспільні результати через стандартизацію та повторне використання [38]. Для індикаторів якості повітря доцільно орієнтуватися на настанови ВООЗ ($PM_{2.5}$, PM_{10} , NO_2 тощо) [39].

Інструменти участі - е-опитування, е-петиції та партисипативний бюджет - мають базуватися на перевірених практиках територіальних громад України (лінія підтримки та кейси U-LEAD) [40]. Пропонується трирівнева архітектура екомоніторингу й участі. Перший рівень – збір даних мікромережа сенсорів якості повітря ($PM_{2.5}$ / PM_{10} / NO_2) на транспортних коридорах і біля соціальних об'єктів; лабораторні протоколи якості питної води; GPS-маршрути та зважування для відходів; дані про заповненість контейнерів; інвентаризація зеленої інфраструктури; е-звернення мешканців (карта проблем). Другий рівень – міський дата-хаб: єдине сховище з уніфікованими форматами (CSV/JSON), метаданими, процедурами валідації, версіонуванням та відкритими ліцензіями згідно з вимогами № 835 [36]. Третій рівень – публічний дашборд «Еко-паспорт громади»: інтерактивні карти, тренди показників, статус виконання програм, календар робіт (промивки мереж, висадка дерев, ліквідація звалищ), публікація відкритих наборів і API для підключення шкіл, ОСББ, бізнесу й IT-волонтерів [37; 40].

Цифрові інструменти працюють як єдина екосистема. Центральним елементом є дашборд «Еко-паспорт Підгородного» з розділами «Повітря», «Вода», «Відходи», «Зелена інфраструктура», «Енергоефективність», «Звернення/події». У парі з ним – е-карта проблем та ініціатив: через веб-інтерфейс або QR-код на контейнерному майданчику жителі фіксують переповнення, сміття у зелених зонах, незаконні зливи, пошкоджені урни чи зрубані дерева; система автоматично призначає відповідального виконавця, відображає статус «нове – у роботі – виконано» та сповіщає заявника [36; 37; 35]. Гео-опитування та е-голосування використовуються для пріоритезації локацій контейнерів, встановлення сенсорів, створення «зелених коридорів» і

шкільних дощових садів; для запобігання накрутці - базова валідація (телефон/BankID) [40].

Щоб закріпити співуправління, доцільно запуснути партисипативний еко-бюджет (пілот 1–2 % від екопрограми або окремих мікрофонд): ОСББ, школи та ініціативні групи подають ідеї щодо сортування, озеленення, компостування органіки, локальних «тихих» маршрутів; правила передбачають співфінансування та обов'язкову публічну звітність про виконання на дашборді [40].

Щоб е-врядування не перетворилося на «красиві картинки», потрібні чіткі КРІ і ритм і формат звітності звітності. Так, на 12–24 місяці доцільно зафіксувати такі орієнтири по кожному потенційному об'єкту забруднення, який є водночас і об'єктом спостереження/моніторингу, зокрема:

- повітря –15 % середньорічного $PM_{2.5}$ у пілотних зонах і –20 % днів перевищень, принаймні 6 відкритих сенсорів (орієнтир на настанови ВООЗ) [40]; вода +10 п.п. частки проб, що відповідають нормам, і 100 % публікація лабораторних протоколів [36];

- відходи +25 п.п. охоплення домогосподарств роздільним збором, –15 % ТПВ на захоронення у пілотних районах, ліквідація стихійних звалищ ≤ 15 днів [40];

- зелена інфраструктура – щонайменше 300 дерев/рік із виживаністю 85 % (публічний реєстр насаджень на дашборді) [39]; участь - $\geq 1\ 000$ користувачів е-карти проблем і ≥ 500 учасників е-опитувань за квартал; прозорість - квартальні зведення та 100 % відкритих наборів із метаданими, аптайм дашборда ≥ 99 % [36; 38].

При цьому важливим етапом є формування звітності, що передбачає складання щоквартальних аналітичних оглядів у форматі PDF/онлайн та піврічні публічні сесії за участю виконкому, депутатів і еко-ради громади (логіка участі - Орхусь/Маастрихт) [33]. Організаційно у структурі виконкому доцільно виокремити координатора еко-даних та участі (або невеликий офіс 1–2 особи), який відповідає за методики збору/валідацію, ведення дашборду,

адміністрування е-опитувань і партисипативного бюджету та координацію з обласними/державними платформами відкритих даних [36; 38].

Комунальне підприємство інтегрує GPS-маршрути й графіки вивозу ТПВ, забезпечує зважування та технічні регламенти; освітні заклади стають ядром екоосвіти й «живих даних» (дошові сади, компостери, шкільні проекти вимірювання якості повітря); консультативно-координаційну функцію виконує еко-рада громади, що відбирає мікропроекти й наглядає за процедурою е-голосувань [40].

Дорожня карта реалізації моделі удосконалення системи управління природоохоронною діяльністю у місті Підгородне передбачає виконання заходів в оперативному, коротко- і середньострокових часових рамках, зокрема:

- 0–3 місяці - мінімальна версія дашборду («Відходи», «Звернення», «Зелень»), створення е-карти проблем із QR-кодами у 10–15 точках, підготовка пілоту сенсорів повітря;

- 3–9 місяці - підключення лабораторних даних води, GPS-маршрутів ТПВ, карти «зелених точок», перші гео-опитування та хвиля еко-бюджету, публікація відкритих наборів і API;

- 9–18 місяці – упродовж цього періоду передбачається розширення сенсорної мережі, вбудовування KPI у регулярну звітність, щомісячна «еко-субота» для будівельних відходів, пілот контурів органіки (шкільні компостери), аудит даних і оновлення регламентів [36].

Таким чином е-врядування в екологічній сфері для Підгородного - це не лише цифрові інструменти, а нова управлінська логіка: дані стають підставою для спільних рішень, рішення - предметом публічного контролю, а результати - вимірюваними та видимими. Е-врядування в екологічній сфері передбачає використання цифрових технологій та електронних сервісів для управління природними ресурсами, моніторингу стану довкілля, забезпечення доступу громадян до екологічної інформації, підвищення прозорості рішень органів влади та залучення громадськості до екологічного управління. Це відповідає

принципам Орхуської конвенції та кращих європейських практик участі [34] і створює міцну основу для організаційних змін і пріоритетних проєктів.

Структурні блоки моделі удосконалення системи управління природоохоронною діяльністю у місті Підгородне наведені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Структурні блоки моделі удосконалення системи управління природоохоронною діяльністю у місті Підгородне

Блоки моделі	Опис блоку
Блок 1. Дані (Екомоніторинг і відкриті екологічні індикатори)	Створення цільової системи екомоніторингу, що включає: <ul style="list-style-type: none"> - досягнення норм якості повітря на рівні: PM2.5, PM10, NO₂ ; - вода: індекси забруднення, хімічні та санітарні показники; - відходи: відсоток охоплення роздільним збором, обсяг поховання, ліквідація стихійних звалищ; - зелена інфраструктура: кількість висаджених зелених насаджень, індекс виживаності; - енергоефективність: питомі витрати енергії та води в бюджетних установах.
Блок 2. Рішення (Планування та управлінські механізми)	На основі даних формується система управлінських рішень, що передбачає: <ul style="list-style-type: none"> - щорічне оновлення Плану природоохоронних заходів; - введення КРІ для кожного напрямку (повітря, вода, відходи, зелена інфраструктура); - запровадження «екологічного паспорта громади»; - бюджетування, прив'язане до показників (performance budgeting); - інтеграція екологічної політики у містобудівні рішення.
Блок 3. Публічний контроль і участь громади	Передбачає створення механізмів співуправління: <ul style="list-style-type: none"> - Еко-рада громади (громадські організації, представники бізнесу, молодіжні ініціативи); - щоквартальні публічні звіти; - електронні консультації та голосування щодо пріоритетів; - мобільний застосунок «Еко-Підгородне» для фіксації проблем (нелегальні звалища, викиди, засмічення водойм).
Блок 4. Вимірюваний результат (Оцінювання ефективності)	Передбачає формування показників для кількісного вимірювання результатів від впровадження удосконалення системи управління природоохоронною діяльністю у місті Підгородне: <ul style="list-style-type: none"> - визначення базових значень індикаторів; - щорічний аудит екологічної ситуації; - порівняння з показниками інших громад Дніпропетровщини; - оцінку економічного ефекту (зменшення витрат на ліквідацію сміттєзвалищ, енергоощадність, покращення якості життя).

Джерело: створено автором.

Зазначимо, що важливо сформувати структурні блоки моделі удосконалення системи управління природоохоронною діяльністю у місті, оскільки це забезпечує цілісність і логічність управління, чіткий розподіл функцій та відповідальності між суб'єктами, узгодженість екологічних, соціальних і економічних цілей, а також підвищує ефективність прийняття рішень, контролю та реалізації природоохоронних заходів на місцевому рівні.

3.3. Пропозиції щодо удосконалення системи управління природоохоронною діяльністю

На основі структурних блоків моделі удосконалення системи управління природоохоронною діяльністю у місті Підгородне нами сформульовані практичні пропозиції щодо удосконалення системи управління природоохоронною діяльністю. Так, перший блок, пропонованої моделі удосконалення системи управління природоохоронною діяльністю у місті Підгородне ґрунтується на логіці «дані → рішення → публічний контроль → вимірюваний результат» і поєднує організаційні, інфраструктурні та цифрові інструменти. Насамперед на рівні міської ради доцільно затвердити цільову модель екомоніторингу з переліком індикаторів (повітря: $PM_{2.5}$ / PM_{10} , NO_2 ; вода: ключові санітарно-хімічні показники; відходи: охоплення роздільним збором, обсяг на захоронення, ліквідація стихійних звалищ; зелена інфраструктура: кількість і виживаність насаджень; енергоефективність: питомі витрати в бюджетних установах).

Під ці індикатори створюється міський дата-хаб із уніфікованими форматами даних та відкритими метаданими і запускається публічний дашборд «Еко-паспорт Підгородного» з інтерактивними картами, календарем робіт і API для шкіл, ОСББ, бізнесу та IT-волонтерів. Ціль на 12–18 місяців: оприлюднити 100% визначених наборів, встановити не менше шести відкритих сенсорів повітря, забезпечити щоквартальні звіти та досягти 1 000+ відвідувань дашборду на місяць.

Другий блок стосується моніторингу якості повітря. Ми пропонуємо розгорнути мікромережу з 6–10 сенсорів у «гарячих» точках (транспортні коридори, школи/садки, щільна забудова), провести аналіз транспортних потоків і впровадити «тихі коридори» біля закладів освіти (зелені бар'єри, зміна схем стоянки/руху, локальні обмеження швидкості). Орієнтовні орієнтири ефекту: зниження середньорічного $PM_{2.5}$ у пілотних зонах на 15% і кількості днів перевищень на 20% протягом року. Відповідальні - ЖКГ/благоустрій у партнерстві з освітою та патрульною поліцією; фінансування - місцевий та обласний бюджети, донорські програми; ризик опору змінам знімається через короткі пілоти «до/після» та громадські консультації.

Третій блок ставить у пріоритет забезпечення населення якісною водою. Необхідно публікувати всі лабораторні протоколи якості питної води на дашборді, скласти карту «вузьких місць» мереж і підготувати ТЕО поетапної модернізації (з чітким інвестиційним графіком). Цільовий результат: +10 процентних пунктів частки проб, що відповідають нормам, 100% відкритих протоколів і щонайменше два реалізовані інфраструктурні проекти на першій черзі. Відповідальні - КП «Водоканал» і відділ капбудівництва; джерела - місцеві/обласні кошти, ДФРР, міжнародні програми; ризики високої вартості пом'якшуються поділом на черги та прозорою комунікацією пріоритетів.

Четвертий компонент - відходи. Кластерна модель із опорою на станцію сортування/перевантаження, окремі контури органіки (шкільні й паркові компостери) та будівельних відходів («еко-субота» раз на місяць із прийманням дрібного будсміття). Екосистема підтримується е-картами контейнерів, графіків і «гарячих точок» та QR-позначенням майданчиків. Ціль на рік: +25 п.п. охоплення домогосподарств роздільним збором, -15% обсягів захоронення у пілотних районах, 100% ліквідація стихійних звалищ у строк до 15 днів. Ризики поведінкових бар'єрів долаються поєднанням комунікації та контрольних заходів.

П'ятий напрям - «зелена» інфраструктура та кліматична стійкість дворів і вулиць. Потрібна інвентаризація зелені, вибір «теплових островів» та запуск

простих природоорієнтованих рішень: дощові сади біля 2–3 шкіл, пермеабельні покриття на проблемних стоянках, вуличні зелені коридори, челендж «Один двір - одне дерево» з мікрогрантами. Цілі: +300 нових дерев щороку, виживаність не нижче 85%, –30% скарг на підтоплення в пілотних локаціях. Догляд закріплюється за ОСББ/школами, полив - за затвердженим календарем.

Шосте інструменти співуправління на рівні влада-громадяни. Ми рекомендуємо запустити партисипативний еко-бюджет (1–2% екопрограми або окремий мікрофонд), де ОСББ, школи та ініціативні групи подають проекти сортування, озеленення, компостування, безпечних «тихих» маршрутів; правила передбачають співфінансування 10–20% у товарах/роботах і обов'язкову публічну звітність на дашборді. Паралельно проводяться регулярні е-опитування та гео-голосування щодо локацій контейнерів, сенсорів, зелених коридорів. Очікуваний результат: 10–15 мікропроектів на рік і не менше 500 учасників е-опитувань щокварталу.

Сьомий блок - організаційна рамка інститутів публічного управління на рівні ОМС. Пропонуємо видокремити координатора еко-даних та участі (або невеликий офіс 1–2 фахівці), затвердити стандартні операційні процедури (SOP) збору, валідації та публікації даних, а також запровадити квартальний цикл міжвідомчих нарад (КП, освіта, поліція, НУО). КРІ: 100% наборів даних оновлюються вчасно, чотири публічні звіти на рік, виконання планових КРІ не нижче 80%. Ризик кадрової нестабільності зменшується через навчання, чіткі ролі й конкурентну оплату.

Восьме - операційно-логістичні рішення «тут і зараз». Запровадити «еко-суботу» та мобільні пункти приймання великогабариту/будсміття з попереднім записом і лімітами, що у зв'язці з е-картами «гарячих точок» дозволить скоротити стихійні купи мінімум на 50% за пів року та регулярно вилучати понад 10 тонн відходів щомісяця. Комунікації варто будувати «близько до дому»: QR-інструкції на майданчиках, короткі відео-гайди, «зелений календар» робіт, уроки на базі дощових садів, публікації «до/після» для кожного

мікропроєкту; мета - 300+ сканувань QR щомісяця, -20% повторних скарг і не менше 10 тис. переглядів екоматеріалів щомісяця.

Дев'ятий блок стосується фінансування та проєктного менеджменту. Потрібен портфель пріоритетних інвестицій (очисні споруди, сортування/перевантаження, сенсори, зелені коридори) і типовий пакет заявок для ДФРР, обласних програм, NEFCO, USAID, U-LEAD, а також залучення корпоративної відповідальності (EPR/CSR). Доцільно сформувати невеликий проєктний офіс для супроводу заявок, закупівель і звітності. Ціль: щорічно залучати не менше 20 млн грн позабюджетних ресурсів, тримаючи частку місцевого співфінансування у великих проєктах $\leq 40\%$.

Десятий блок пов'язаний із вирішенням проблем ризик-менеджменту і міжмуніципальною співпрацею. У кожній програмі закладається резерв 5–10%, поетапність контрактів і альтернативні постачальники; щоквартально переглядаються фінансові, кадрові та технічні ризики з індексацією, за потреби - корекцією техзавдань. Паралельно доцільно інституціалізувати співпрацю із сусідніми громадами: спільні кластери ТПВ/органіки/будсміття, міжмуніципальні тендери, узгоджені «тихі коридори» на межах. Очікувано до підписання 2–3 спільні угоди протягом року та зниження вартості послуг завдяки масштабу. Розроблена в межах дослідження модель має елементи наукової новизни, оскільки вперше для Підгородненської громади запропоновано комплексний підхід до взаємодії суб'єктів екологічного врядування, що поєднує механізми багаторівневої координації, інструменти е-демократії та цифровий моніторинг стану довкілля. На відміну від існуючих локальних програм, які переважно орієнтовані на перелік заходів, запропонована модель описує логіку міжсекторальної взаємодії - органи місцевого самоврядування → громада → бізнес → громадські організації, визначаючи конкретні канали комунікації, ролі та відповідальність кожного суб'єкта.

Удосконалення системи управління передбачає формування єдиної інформаційної екологічної системи, що включає:

- інтегровані відкриті дані про воду, повітря, відходи, зелені насадження;
- автоматизовані сенсорні вузли та лабораторні вимірювання;
- публічний дашборд («Еко-паспорт Підгородного»);
- інструменти громадського контролю (електронні петиції, геоопитування, QR-маркування проблемних точок);
- регулярний цикл оцінювання ефективності управлінських рішень через КРІ у сферах відходів, якості повітря, якості води, зелених зон та урбаністичної стійкості.

Наукова новизна полягає також у вдосконаленні методичного підходу до формування місцевої екологічної політики, що базується на принципах доказового врядування та цифрової трансформації. Такий підхід дозволяє не лише підвищити якість управлінських рішень, а й забезпечити їхню прозорість, підзвітність та участь громадськості, що відповідає кращим європейським практикам екологічного управління та зобов'язанням України у сфері сталого розвитку.

У підсумку, розроблена модель формує інноваційну рамку управління природоохоронною діяльністю, яку можна масштабувати та використовувати як прототип для інших громад Дніпропетровської області та України загалом.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі роботи було визначено напрями вдосконалення системи публічного управління охороною навколишнього природного середовища на регіональному та місцевому рівнях, зокрема на прикладі Підгородненської міської ради. Результати дослідження підтвердили, що підвищення ефективності природоохоронної діяльності можливе лише за умови комплексного впровадження організаційних, правових, фінансових та інформаційно-цифрових механізмів управління.

Запропоновані заходи спрямовані на усунення ключових проблем, виявлених у попередніх розділах, а саме: недостатнього фінансування, низької

інституційної спроможності громади, обмеженої участі громадськості, фрагментарності управлінських процесів та відсутності сучасних інструментів екологічного моніторингу. Розроблені пропозиції дозволяють підвищити результативність екологічної політики завдяки впровадженню системного підходу до управління природними ресурсами, посиленню взаємодії між органами влади, бізнесом та громадою, а також переходу до моделі відкритого та прозорого врядування.

Зокрема, удосконалення нормативно-правових основ екологічного управління на місцевому рівні забезпечує узгодженість дій громади з державними пріоритетами та міжнародними стандартами у сфері охорони довкілля. Розвиток цифрових інструментів моніторингу та аналітики сприяє прийняттю обґрунтованих рішень, своєчасному реагуванню на екологічні ризики та посиленню контролю за діяльністю суб'єктів господарювання. Запропоновані фінансові механізми дають змогу оптимізувати використання бюджетних ресурсів та залучити додаткові позабюджетні кошти, зокрема гранти міжнародних організацій.

Особливу роль у вдосконаленні екологічного управління відіграє підвищення рівня участі громадськості. Впровадження інструментів публічної комунікації та залучення населення до процесу прийняття рішень забезпечує прозорість та підзвітність влади, формує відповідальність громади за стан довкілля та сприяє розвитку екологічної культури.

Таким чином, запропоновані напрями оптимізації системи управління довкіллям забезпечують створення ефективної, адаптивної та відкритої моделі екологічного врядування. Їх реалізація сприятиме покращенню екологічної ситуації в Підгородненській громаді та може бути використана як практична база для інших територіальних громад Дніпропетровської області. Отримані результати підтверджують доцільність запропонованих рішень і формують основу для загальних висновків дипломної роботи.

ВИСНОВКИ

Таким чином у результаті проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки: було вирішено всі поставлені завдання та досягнуто мети роботи, що дозволило комплексно оцінити теоретичні, нормативні, організаційні та практичні аспекти публічного управління охороною навколишнього природного середовища на регіональному та місцевому рівнях, зокрема на прикладі Підгородненської міської ради.

1. Узагальнено теоретичні засади публічного управління у сфері охорони природного середовища. Установлено, що сучасна система екологічного управління ґрунтується на принципах законності, комплексності, сталості, превентивності та участі громадськості. Нормативно-правова база України містить широкий перелік актів, спрямованих на охорону довкілля, однак потребує більш узгодженої реалізації на місцевому рівні. Досвід країн ЄС підтверджує, що ефективна екополітика можлива лише за умов системного моніторингу, чіткої координації між рівнями влади та широкої участі населення.

2. Проаналізовано екологічну ситуацію у Дніпропетровській області та визначено основні проблеми розвитку. Виявлено, що регіон є одним із найбільш техногенно навантажених в Україні, що призводить до високих рівнів забруднення повітря, деградації ґрунтів, порушення водних екосистем та накопичення значних обсягів промислових відходів. Недостатність природоохоронної інфраструктури, застарілість очисних систем і низька частка територій природно-заповідного фонду формують додаткові екологічні ризики. Наявні програми лише частково компенсують масштаби проблеми.

3. Оцінено організаційні, фінансові та управлінські механізми природоохоронної діяльності Підгородненської міської ради.

Установлено, що громада має базові стратегічні документи та здійснює низку природоохоронних заходів, однак їхня ефективність обмежена нестачею фінансування, кадровими проблемами, фрагментарністю планування,

недостатнім розвитком цифрових інструментів моніторингу та обмеженою участю громадян. Попри це, Підгородненська громада демонструє потенціал до розвитку, що підтверджується активністю населення, екологічними ініціативами та наявністю ресурсів для модернізації.

4. Проведено PEST-аналіз зовнішніх факторів та визначено їх вплив на систему управління природоохоронною діяльністю. Політичні, економічні, соціальні та технологічні фактори визначають умови функціонування місцевої екологічної політики. Серед ризиків – нестабільність фінансування, залежність від обласних ресурсів, низький рівень екологічної культури населення та недостатня технологічна оснащеність комунальних служб. Серед можливостей – децентралізація, доступ до регіональних і міжнародних програм, цифровізація та зростання суспільного інтересу до екотематики.

5. Розроблено модель удосконалення системи управління природоохоронною діяльністю у місті Підгородне. Авторська модель ґрунтується на логіці «дані → рішення → публічний контроль → результат» та включає чотири ключові блоки:

- систему екомоніторингу та відкритих даних,
- механізми прийняття управлінських рішень на основі KPI,
- інструменти публічної участі та контролю,
- систему оцінювання результативності природоохоронної діяльності.

Її реалізація дозволяє вибудувати прозору, вимірювану та ефективну модель екологічного управління, що відповідає сучасним європейським стандартам.

6. Обґрунтовано напрями підвищення ефективності регіональної та місцевої екологічної політики. Серед ключових рекомендацій – розвиток цифрових систем моніторингу, модернізація природоохоронної інфраструктури, посилення інституційної спроможності громади, удосконалення фінансових механізмів, залучення грантів і інвестицій, формування еко-KPI для підрозділів місцевої влади, а також активізація участі населення через інструменти електронної демократії. Реалізація

запропонованих заходів дозволить суттєво покращити стан довкілля та якість життя в Підгородненській громаді.

Кваліфікаційна робота комплексно висвітлює проблематику управління охороною навколишнього природного середовища на регіональному та місцевому рівнях, демонструє сучасні підходи до екологічного врядування та пропонує практично орієнтовану модель удосконалення, що може бути застосована як у Підгородненській громаді, так і в інших територіальних громадах України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%92%D0%A0#Text>.
2. Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.
3. Про охорону навколишнього природного середовища: закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.
4. Андрійцев В. І. Екологічне право України: підручник / за заг. ред. В. І. Андрійцева. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 560 с.
5. Андрусевич Н., Козак З. Доступ до екологічної інформації в Україні: аналіз практики. Львів: ЕПЛ, 2017. 112 с.
6. Сахацький О. В. Екологічна політика України: правові та інституційні засади. Харків: Право, 2015. — 284 с
7. Крушельницька Т. А. Фінансова самодостатність територіальних громад в умовах децентралізації: аналіз та нові виклики. *Аспекти публічного управління*. 2020. №1. Том 8. С. 6-14. DOI: <https://doi.org/10.15421/152001>
8. Шумило С. О. Управління екологічною безпекою: регіональний аспект: монографія. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2019. 156 с.
9. Гончарук В. В., Парахненко В. Г., Юровчик В. Г., Сопов Д. С., Сопова Н. В. Управління екологічною безпекою України: виклики сьогодення на наслідки антропогенних змін ландшафтів. *Науково-практичний журнал «Екологічні науки»*. № 1 (58). 2025. С. 44-48. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/18535>.
10. Малашенко Ю. В. Державна екологічна політика: концептуальні підходи та інструменти реалізації: монографія. Київ: НАДУ, 2020. 260 с.

11. Про оцінку впливу на довкілля: закон України від 23 трав. 2017 р. № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>.

12. Про стратегічну екологічну оцінку: закон України від 20 бер. 2018 р. № 2354-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text>.

13. Про управління відходами: закон України від 20 черв. 2022 р. № 2320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>.

14. Доповідь про стан навколишнього природного середовища у Дніпропетровській області за 2023 рік. Дніпро, Дніпропетровська обласна військова адміністрація. 2024. 178 с. URL: <https://adm.dp.gov.ua/pro-oblast/ekologiya-ta-prirodni-resursi/dopovidi-pro-stan-dovkillya>.

15. Державна служба статистики України. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення за регіонами у 2024 році. – Київ: Держстат України, 2025. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ns.htm.

16. Umweltbundesamt (Germany). Indicator: Recycling municipal waste. Dessau-Roßlau: UBA, 2025. URL: <https://www.umweltbundesamt.de/en/data/environmental-indicators/indicator-recycling-municipal-waste>.

17. ERRIN. Poland profile: Supporting cities in achieving their climate neutrality objectives. Brussels: ERRIN, 2024. URL: <https://errin.eu/system/files/2024-10/Poland.pdf>.

18. Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz, nukleare Sicherheit und Verbraucherschutz (BMUV). The German Packaging Act (VerpackG). Berlin, 2025. URL: <https://www.gruener-punkt.de/en/packing-licensing/packaging-act>.

19. Swedish Climate Policy Council. Annual Report 2025. Stockholm: SCPC, 2025. URL: <https://www.klimatpolitiskaradet.se/wp-content/uploads/2025/04/swedishclimatepolicycouncilclimatepolicycouncilreport2025.pdf>.

20. Утворення та поводження з відходами I–IV класів небезпеки за регіонами у 2024 році. Київ: Державна служба статистики України. 2025. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ns.htm.

21. Дніпропетровська обласна військова адміністрація. Звіт про стан поводження з промисловими та побутовими відходами у Дніпропетровській області за 2023 рік. Дніпро: Департамент екології та природних ресурсів, 2024. URL: <https://adm.dp.gov.ua/pro-oblast/екологія-та-природні-ресурси>.

22. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Щорічна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні за 2023 рік. – Київ: Міндовкілля України, 2024. 200 с. URL: <https://mepr.gov.ua>.

23. Підгородненська міська рада. Звіт про стан навколишнього природного середовища та заходи з благоустрою Підгородненської міської територіальної громади за 2023 рік. Підгородне, 2024. URL: <https://pidgorodne-rada.gov.ua>.

24. Програма охорони навколишнього природного середовища та поводження з твердими побутовими відходами міста Підгородне та села Перемога на 2022–2023 роки. Підгородне, Підгородненська міська рада. 2022. URL: <https://pidgorodne.otg.dp.gov.ua/rishennya-gromadi/programa-ohoroni-navkolishnogo-prirodnogo-seredovishcha-ta-povodzhennya-z-tverdimi-pobutovimi-vidhodami-mista-pidgorodne-ta-sela-peremoga-na-2022-2023-roki>.

25. Про затвердження міських цільових програм Підгородненської міської ради та заходів по їх виконанню на 2025 рік. Підгородне. Підгородненська міська рада. 2024. URL: <https://pidgorodne.otg.dp.gov.ua/rishennya-gromadi/pro-zatverdzhennia-miskykh-tsilovykh-prohram>.

26. Fairbrass J., Jordan A. Multi-level Governance and Environmental Policy: book chapter. – In: Bache I., Flinders M. (eds.). Multi-level Governance. – Oxford: Oxford University Press, 2004. P. 147–164. URL: <https://academic.oup.com/book/10675/chapter-abstract/158720142?redirectedFrom=fulltext&login=false>.

27._European Commission. European Governance – A White Paper (COM (2001) 428 final). Brussels: European Commission, 2001. 35 p. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52001DC0428>.

28._Covenant of Mayors Europe. Multi-level Governance: A Key to EU Climate and Energy Goals: policy page. Brussels: CoM-Europe, 2022–2025. URL: https://eu-mayors.ec.europa.eu/en/Multilevel-Governance?utm_source=chatgpt.com.

29. Umweltbundesamt (Germany). Packaging Act and Extended Producer Responsibility. Dessau-Roßlau: UBA, 2020–2025. URL: <https://www.umweltbundesamt.de/en/topics/waste-resources/product-responsibility/packaging-act>.

30. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW). Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014–2020. Priorytety środowiskowe. Warszawa, 2014–2023. URL: <https://www.nfosigw.gov.pl>.

31. European Commission. Water Wise EU – Poland. Poland Environment Factsheet. Brussels: EC, 2025. URL:https://environment.ec.europa.eu/topics/water/water-wise-eu/poland_en.

32. Ministry of Funds and Regional Policy (Poland). Regional Operational Programmes – Environment and Climate Actions (2014–2020; 2021–2027). Warsaw, 2021–2025. URL: <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony>.

33. Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention). Aarhus, Denmark: United Nations Economic Commission for Europe, 25 June 1998. 25 p. URL: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1998/06/19980625%2008-35%20AM/Ch_XXVII_13p.pdf.

34. United Nations Economic Commission for Europe (UNECE). Maastricht Recommendations on Promoting Effective Public Participation in Decision-making in Environmental Matters. Geneva: UNECE, 2022. 56 p. URL: https://unece.org/sites/default/files/2022-10/1514364_E_web.pdf.

35. Про доступ до публічної інформації: закон України від 13.01.2011 № 2939-VI // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2939-17>.

36. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 835. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/835-2015-%D0%BF>.

37. United Nations, Department of Economic and Social Affairs (UNDESA). *E-Government Survey 2024: Digital Government for Sustainable Development*. New York: United Nations, 2024. 270 p. URL: <https://desapublications.un.org>.

38. OECD. *Open Government Data Report: Enhancing Policy Maturity for Sustainable Impact*. Paris: OECD Publishing, 2018. 176 p. URL: https://www.oecd.org/en/publications/2018/09/open-government-data-report_g1g94eac.html.

39. World Health Organization. WHO Global Air Quality Guidelines: Particulate matter (PM_{2.5} and PM₁₀), ozone, nitrogen dioxide, sulfur dioxide and carbon monoxide. Geneva: WHO, 2021. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240034228>.

40. Маселко, Віталій Миронович. Проблеми та перспективи розвитку молодіжної політики територіальних громад. *Вісник Полтавського державного аграрного університету. Серія «Публічне управління та адміністрування»*. 2025. №4 С. 54-59. URL: <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/28f3631a-aab1-4cad-8a59-93c8d89a920c/content>.

41. Управління водними ресурсами України, Інтегроване. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. 2025. URL: <https://mepr.gov.ua/diyalnist/reformy/integrované-upravlinnya-vodnuyumu-resursamy>.

42. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: закон України. Від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.

43. Hrynkevych, Olha, et al. Екологічні індикатори у стратегічній діагностиці та проєктній діяльності територіальних громад. *Вісник Львівського*

університету. Серія економічна. 2024. 67. URL:
<https://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/economics/article/view/13407>

44 Зюкова, Ганна Андріївна. Використання природно-заповідного фонду України в туристично-екскурсійних цілях (на прикладі Дніпропетровської області). 2025. 105 с. URL:
<https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/11772/1/%D0%97%D1%8E%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%93.%202025.pdf>

45 Đurić, Stefan, and Bojana Lalatović, The Role of the European Environment Agency in Light of Green Agenda Priorities for the Western Balkans with a Special Focus on Montenegro-Recovery and European Future. *EU and comparative law issues and challenges series (ECLIC)*. 2023. №7. С.116-148. URL:
<https://ojs.srce.hr/index.php/eclic/article/view/27445>.

46. Крушельницька Т.А., Загребельна А.Ю., Конівець Т.Є., Ступак Т.В., Хорошун К.С. Механізми посилення спроможності інститутів публічного управління України у контексті євроінтеграції. The 14th International scientific and practical conference «Modern technologies in education and learning problems» (December 02-05, 2025) Sofia, Bulgaria. International Science Group. 2025. P. 209-215. DOI – 10.46299/ISG.2025.2.14.

47. Крушельницька Т. А., Конівець Т. Є., Хорошун К. С. Екологічні механізми в системі житлово комунального господарства великих міст світу та можливості їх адаптації в місті Дніпрі. International Scientific and Practical Conference “Science, Education, Innovations, and Society: Strategic Priorities for Sustainable Development”: Conference Proceedings (Seattle, USA, November 29, 2025). Seattle, USA: Golden Quill Publishing, 2025. Pages 85-90. URL:
<https://www.economics.in.ua/2025/11/29.html>.

ДОДАТКИ

Додаток А

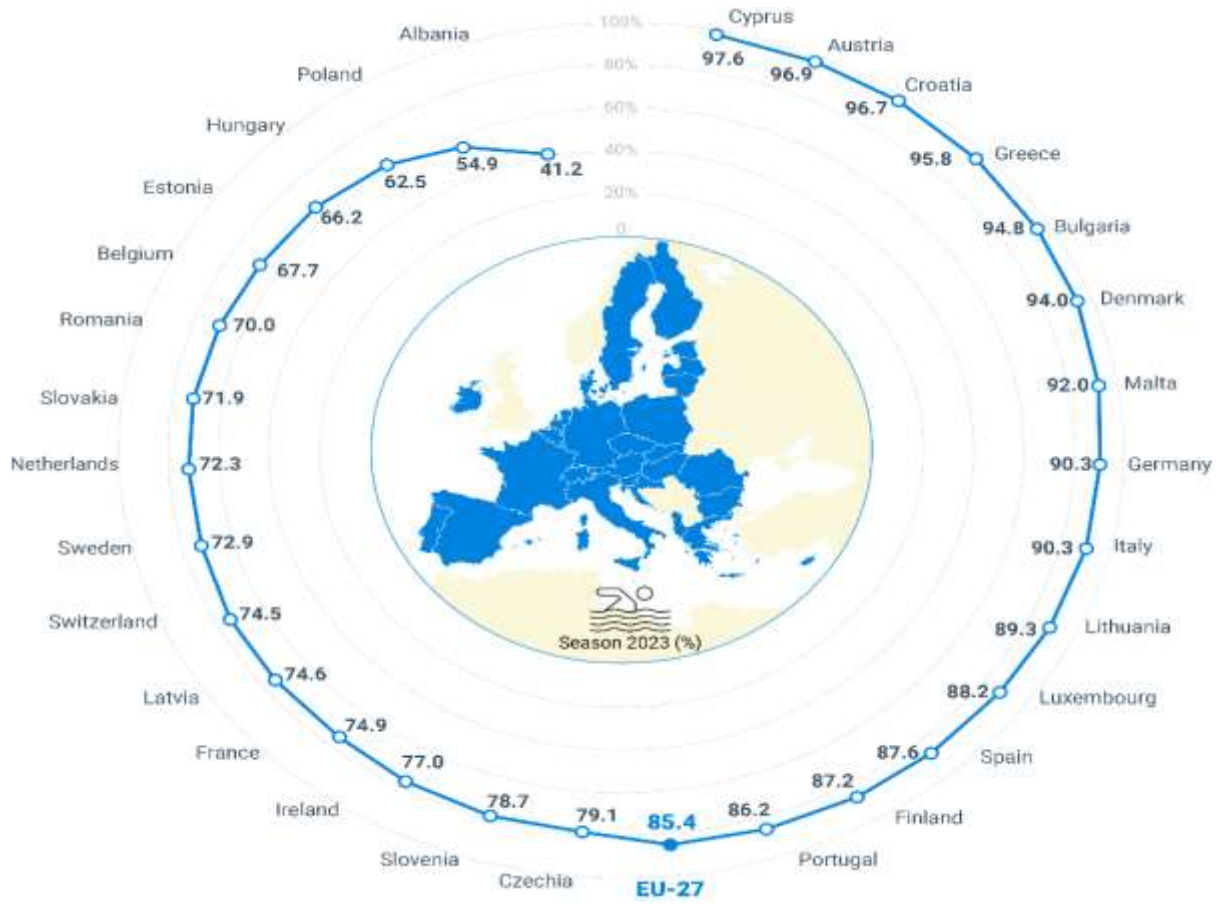
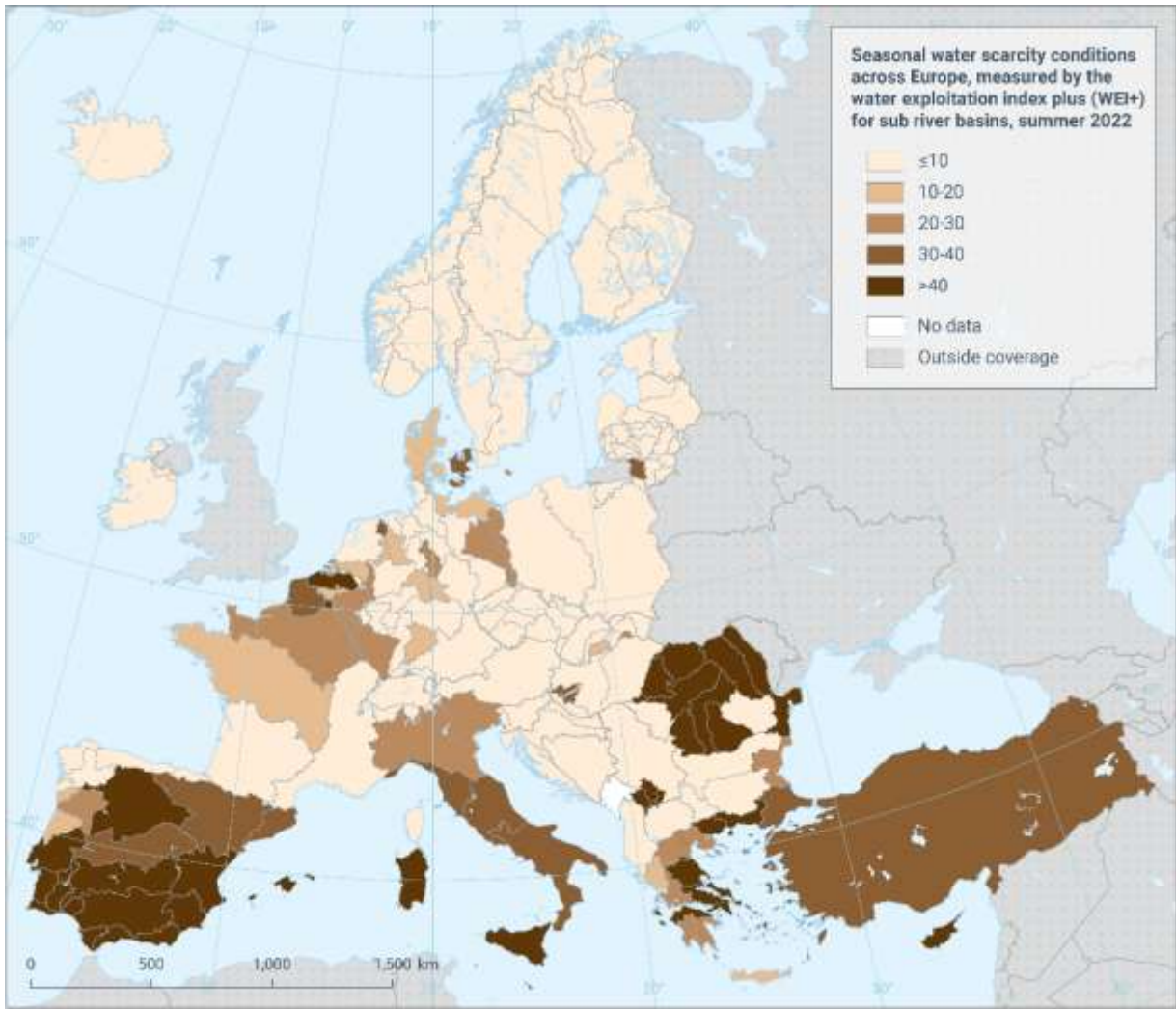

Рис.1.1 Показники якості води у країнах ЄС на основі даних «ЕЕА»

Додаток Б

Reference data: © EuroGeographics, © FAO (UN), © TurkStat Source: European Commission – Eurostat/GISCO

Рис. 1.2 Регіони ЄС, уражені водною нестачею за даними «ЕЕА»